

พหุวัฒนธรรมกับการปฏิวัติ: ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับขบวนการทางสังคมแนวพุทธ¹

วาสนา วงศ์สุวรรณ *

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย

Multiculturalism and Revolution: The History of the Relationship between the Chinese Communist Party and Buddhist Social Movements

*Wasana Wongsurawat**

Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 27 October 2020

Revised 15 February 2021

Accepted 15 May 2021

คำสำคัญ

พหุวัฒนธรรม

พรรคคอมมิวนิสต์จีน

สมาคมลับ

ฝ่าหลุนกง

Keywords:

Multiculturalism

Chinese Communist Party

Secret societies

Falungong

* Corresponding author

E-mail address:

wwongsurawat@hotmail.com

บทคัดย่อ

ตลอดประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาเกือบหนึ่งศตวรรษแห่งการสถาปนาพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้นพรรคมีนโยบายเกี่ยวกับศาสนาและขบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่เปลี่ยนไปเปลี่ยนมาหลายครั้ง โดยเฉพาะกลุ่มขบวนการทางสังคมแนวพุทธ อาทิ สมาคมลับ ขบวนการป้องกันตนเองระดับท้องถิ่น และสมาคมสาธารณประโยชน์ต่างๆ นั้นมีบทบาททางการเมืองจีนสมัยใหม่อย่างสำคัญมาโดยตลอด และพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเหล่านี้ในแนวทางที่ไม่ชัดเจนและเปลี่ยนไปมาเสมอ ทั้งนี้เพราะลักษณะของความเป็นพหุวัฒนธรรมของพรรคคอมมิวนิสต์และขบวนการทางสังคมแนวพุทธเหล่านี้มีความคล้ายคลึงกันมาก อาจเป็นทั้งแรงเกื้อหนุนทางการเมืองและภัยต่อความมั่นคงของชาติได้

Abstract

Through nearly a century of the history of the Chinese Communist Party, the party's policies concerning religion and religious social movements have shifted many times. Especially when it comes to Buddhist social movements, such as secret societies, village self-protection units, and philanthropic organizations, which have always had an important role to play in modern Chinese political history, the CCP has often changed their standpoint and policies towards these groups. This is because the similar multicultural characteristics between the CCP and these groups could make them political allies and enemies at the same time.

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยพุทธธรรมพหุนิยม ปีที่ 2 ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุวรรณา สถาอานันท์ เมธีวิจัยอาวุโส สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) 2561-2564

1. บทนำ: ว่าด้วยประวัติศาสตร์อันย้อนแย้งของความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับขบวนการทางสังคมแนวพุทธ

ขึ้นชื่อว่าเป็นพรรคคอมมิวนิสต์แล้วการจะมีปฏิสัมพันธ์กับศาสนาหรือลัทธิความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับอำนาจเหนือธรรมชาติหรือชีวิตหลังความตายย่อมไม่อาจทำได้โดยตรงไปตรงมา ในเมื่อ คาร์ล มาร์กซ เองก็มีคำกล่าวซึ่งนักปฏิวัติรุ่นหลังได้อ้างอิงถึงมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วนว่า “ศาสนาเป็นสิ่งที่มอมเมามวลชน” [Die Religion ist das Opium des Volkes] ยิ่งเป็นพรรคคอมมิวนิสต์จีนซึ่งถือกำเนิดขึ้นในบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจีนซึ่งเป็นดินแดนที่ศาสนามีความสัมพันธ์กับสังคมและการเมืองที่พิเศษผิดแผกแตกต่างไปจากดินแดนอื่น ๆ ในโลกส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาหลักอื่น ๆ ของโลกอย่างมีนัยสำคัญแล้ว การทำความเข้าใจพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับขบวนการทางสังคมแนวพุทธจึงเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนแล้วซับซ้อนจำเป็นต้องทำความเข้าใจทั้งบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง ตลอดจนบทบาทของกลุ่มทางการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมอยู่ในความสัมพันธ์นี้ตั้งแต่ยุคแรกๆ ที่เริ่มมีแนวคิดสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เผยแพร่เข้าสู่สังคมจีน トラバจนปัจจุบันที่จีนอยู่ภายใต้อำนาจปกครองของรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่อ้างว่าให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาแก่มวลชนชาวจีนแล้ว

ทั้งนี้กรอบคิดทฤษฎีหนึ่งที่น่าจะช่วยในการทำความเข้าใจวิวัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับขบวนการทางสังคมแนวพุทธได้ก็คือแนวคิด เรื่อง พหุวัฒนธรรมนิยม [Multiculturalism] ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลขึ้นมากในวงการสังคมวิทยาและปรัชญาการเมืองยุคหลังสงครามเย็นและมีการให้นิยามที่แตกต่างหลากหลายกันไปมาก แต่แนวทางที่น่าจะสอดคล้องและเป็นประโยชน์ในการอภิปรายประวัติศาสตร์การเมืองจีนในยุคนี้มากที่สุดคือแนวทางของ ชาลส์ เทย์เลอร์ [Charles Taylor] ใน *Multiculturalism and the Politics of Recognition* (Taylor, 1992) ซึ่งเสนอว่าพหุวัฒนธรรมหมายถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมของหลากหลายวัฒนธรรมโดยมีความอดกลั้น [tolerance] ซึ่งกันและกันและให้ความเคารพยอมรับ [recognition] ซึ่งกันและกันด้วย โดยเน้นย้ำว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและวัฒนธรรมต่าง ๆ ในสังคมในลักษณะพหุวัฒนธรรมนี้ไม่จำเป็นต้องอยู่ในระนาบที่มีความเท่าเทียมกัน ในแง่ที่กลุ่มบุคคลและวัฒนธรรมที่มีความเปราะบางมากกว่าอาจจะควรได้รับการส่งเสริมดูแลทำนุบำรุงมากกว่ากลุ่มบุคคลที่เป็นคนส่วนใหญ่หรือเป็นวัฒนธรรมกระแสหลักของสังคมนั้น ๆ เพื่อรักษาความหลากหลายอันเป็นคุณค่าสำคัญของพหุวัฒนธรรมให้คงอยู่ในสังคมได้ในระยะยาว แนวคิดนี้มีประโยชน์ในการวิเคราะห์สถานการณ์ทางประวัติศาสตร์จีนยุคที่ศึกษาในบทความนี้เป็นพิเศษเพราะเป็นกรอบคิดที่คำนึงถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจและดุลอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันทางการเมืองยุคนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับขบวนการทางสังคมแนวพุทธเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีน

ซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลมากกว่า กับกลุ่มขบวนการทางสังคมแนวพุทธซึ่งนับเป็นกลุ่มเปราะบางกว่าในโลกยุคสมัยใหม่ รูปแบบความสัมพันธ์ก็จะเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาระหว่างการเคารพยอมรับและส่งเสริมในยุคที่พรรคคอมมิวนิสต์ต้องการความร่วมมือและสนับสนุนจากกลุ่มขบวนการทางสังคมแนวพุทธ การอยู่ร่วมกันอย่างอดกลั้นในยุคที่พรรคคอมมิวนิสต์สามารถสถาปนาอำนาจได้อย่างมั่นคงแล้วและไม่จำเป็นต้องอาศัยความสนับสนุนจากกลุ่มขบวนการทางสังคมแนวพุทธอีกต่อไปจนถึงการกวาดล้างไม่ยอมรับแนวทางพุทธวัฒนธรรมอีกต่อไปเมื่อเห็นว่าขบวนการทางสังคมเหล่านี้กลายมาเป็นภัยต่อความมั่นคงในอำนาจการปกครองสูงสุดของพรรคคอมมิวนิสต์จีน

พรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้นถือกำเนิดขึ้นมาครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1921 เมื่อแรกสถาปนานั้นมีแนวทางอุดมการณ์ที่โน้มเอียงตามวิถีสังคมนิยมแบบสหภาพโซเวียตอย่างใกล้ชิด สมาชิกผู้ก่อตั้งพรรคที่สำคัญที่สุด 2 ท่านคือ เฉิน ตู่วี้ กับ หลี่ ต้าจ้าว นั้นล้วนแล้วแต่เป็นชนชั้นปัญญาชนที่เคยมีโอกาสได้ไปร่ำเรียนหนังสือในต่างประเทศและกลับมาทำงานทางวิชาการในมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ทั้งสองมีความรู้ความเชี่ยวชาญในภาษาต่างประเทศหลายภาษา และมีโอกาสได้ศึกษาทฤษฎีสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่เขียนโดยนักปรัชญาชาวตะวันตกหลายท่านเป็นภาษาต้นตำหรับมาอย่างกว้างขวางและยาวนาน ดังนั้นนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในยุคเริ่มแรกจนถึงต้นทศวรรษ 1930 นั้นเป็นไปในทางวัตถุนิยมอย่างเข้มข้น ถือว่าศาสนาและลัทธิความเชื่อทั้งหมดเป็นเรื่องมลายและเป็นสิ่งมอมเมาประชาชน (Cao, 1987, p. 333) ไม่เปิดช่องทางให้ศาสนิกชนได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งในการเคลื่อนไหวของพรรคเลย

ต่อมาในปี 1927 จอมพลเจียง ไคเช็ก ประสบความสำเร็จในการรวบอำนาจในพรรคก๊กมินตั๋งและสถาปนาตนเองขึ้นเป็นหัวหน้าพรรคและเป็นประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐจีนได้สำเร็จจึงได้ดำเนินนโยบายกวาดล้างสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนอย่างจริงจังและรุนแรง เกิดเหตุสังหารหมู่ในเซี่ยงไฮ้ขึ้นเมื่อต้นเดือนเมษายน 1927 เป็นผลให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์และสหภาพแรงงานที่เกี่ยวข้องถูกสังหารไปหลายพันคน นำไปสู่ความล่มสลายของศูนย์บัญชาการของพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งเคยอยู่ที่เมืองเซี่ยงไฮ้ต้องแตกกระจัดกระจาย ผู้นำพรรคระดับรอง ๆ ตลอดจนสมาชิกพรรครุ่นใหม่ต้องดิ้นรนพยายามตั้งฐานที่มั่นใหม่ ๆ และดัดแปลงแนวทางดั้งเดิมของพรรคเพื่อความอยู่รอดในสภาวะวิกฤตนั้น ผู้นำที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดในพรรคคอมมิวนิสต์ ณ เวลานั้นก็คือ เหมา เจ๋อตง ซึ่งสนับสนุนแนวทางการจัดตั้งแรงงานในภาคเกษตรและใช้ชาวนาซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศจีนเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิวัติ นับเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งกับหลักการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพที่ยกให้กรรมกรโรงงานเป็นกำลังสำคัญที่สุดในการนำการปฏิวัติตามแนวทางมาร์กซิสต์เลนินนิสต์อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้เขายังตัดสินใจนำพลพรรคคอมมิวนิสต์ภายใต้การนำของเขาออกเดินทางไกลเพื่อหนีการติดตามจองล้างจองผลาญของกองกำลังฝ่ายรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋งยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 1927 จนถึงต้นทศวรรษ 1930 การตัดสินใจนำพลพรรคเข้าสู่การเดินทางไกลกว่า 9,000

กิโลเมตรนั้นนอกจากจะช่วยให้พลพรรคคอมมิวนิสต์ที่รอดชีวิตเหลืออยู่สามารถรวมตัวกันและตั้งฐานที่มั่นใหม่ในท้องที่ทุรกันดารทางตะวันตกเฉียงเหนือของจีนได้แล้ว ยังทำให้แนวทางสังคมนิยมของเหมาที่เน้นการจัดตั้งชาวนาเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนการปฏิวัติกลายมาเป็นแนวทางหลักของพรรคคอมมิวนิสต์จีน แนวคิดใหม่ของเหมาดังกล่าวนี้บวกกับประสบการณ์อันยากลำบากที่สมาชิกพรรคได้ประสบมาระหว่างการเดินทางไกลทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องกลับมาทบทวนความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ของพรรคกับประชาชนในชนบททุรกันดารโดยเฉพาะกลุ่มชาวนาซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอย่างมีนัยสำคัญและทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบายของพรรคให้ยอมรับและสามารถทำงานร่วมกับขบวนการทางสังคมแนวพุทธหลาย ๆ กลุ่มที่มีอิทธิพลอย่างสูงในหมู่มวลชนชาวนาในชนบททุรกันดารของจีน (Chen, 1984, pp. 4-5) ทั้งนี้ขบวนการทางสังคมแนวพุทธที่มีอิทธิพลต่อท้องถิ่นชนบททุรกันดารของจีนในยุคต้นศตวรรษที่ 20 มากที่สุด ก็คือกลุ่มสมาคมลับและสมาคมเพื่อสาธารณประโยชน์ ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมของชาวนาบ้านจีนในชนบทกลุ่มแรก ๆ ในประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่นั้นเอง

เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ยอมรับและยอมทำงานร่วมกับกลุ่มสมาคมลับต่าง ๆ ในชนบททุรกันดารของจีนนับตั้งแต่ยุคการเดินทางไกลนั้นก็ทำให้พรรคมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นและกองทัพปลดแอกประชาชนก็มีความเข้มแข็งมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ผู้นำสมาคมลับหลายคนได้กลายมาเป็นผู้ในระดับสูงของกองทัพและพลพรรคสมาคมลับจำนวนมากก็ได้กลายมาเป็นผู้กำลังสำคัญที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของกองทัพปลดแอกประชาชนในสงครามกลางเมืองนำไปสู่ชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์และสามารถสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นบนผืนแผ่นดินใหญ่ได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1949 อย่างไรก็ตามหลังจากที่ชนะสงครามกลางเมืองแล้วผู้นำระดับสูงของพรรคคอมมิวนิสต์จีนรวมทั้งตัวเหมาเองก็มีแนวโน้มไม่สนับสนุนอุดมการณ์ของกลุ่มสมาคมลับอีกต่อไป ขบวนการทางสังคมแนวพุทธเหล่านี้กลับถูกนิยามให้เป็นความมั่งงาย เป็นปฏิปักษ์ต่อแนวทางวัตถุนิยมแบบคอมมิวนิสต์ เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้กลายมาเป็นอำนาจกระแสหลักในการปกครองประเทศแล้วกลุ่มผู้นำรัฐบาลในปักกิ่งก็มีแนวโน้มที่จะนำพาสมาชิกพรรคและประชาชนพลเมืองแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนกลับสู่แนวทางสังคมนิยมแบบเหมาซึ่งเชื่อมั่นในวิทยาศาสตร์และมองว่าศาสนาและลัทธิความเชื่อทางจิตวิญญาณทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องไสยศาสตร์มั่งงายและเป็นเครื่องมอมเมาประชาชน สมาชิกพรรคและทหารในกองทัพปลดแอกที่เคยเป็นสมาชิกสมาคมลับถูกกดดันให้เลิกลัทธิความเชื่อและการมีส่วนร่วมในเครือข่ายสมาคมลับของตน ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคปฏิวัติวัฒนธรรมที่อุดมการณ์เหมาอิสต์แบบซ้ายจัดสุดได้ครอบงำสังคมจีนตลอดหนึ่งทศวรรษ (ค.ศ. 1966 - 1976) การเป็นสมาชิกสมาคมลับหรือแม้แต่การมีประวัติว่าเคยเป็นสมาชิกสมาคมลับหรือมีความเกี่ยวข้องกับขบวนการทางสังคมแนวพุทธต่าง ๆ กลายเป็นความผิดทางการเมืองที่ร้ายแรงเช่นเดียวกับข้อหาการมีความเชื่อหรือ

มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรทางศาสนาหรือลัทธิความเชื่ออื่นๆ มีสมาชิกและอดีตสมาชิกสมาคมลับจำนวนมากทั้งที่เป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ เป็นทหารในกองทัพปลดแอก และที่เป็นประชาชนทั่วไปถูกจับเข้าค่ายปรับทัศนคติ บ้างก็ถูกลงโทษให้ใช้แรงงานหนัก ถูกทรมานหรือทำร้ายร่างกายอย่างรุนแรงจนถึงแก่ชีวิตไปเป็นจำนวนมาก

ตราบจนประธานเหมาอภัยกรรมและการปฏิวัติวัฒนธรรมสิ้นสุดลง การตรวจสอบและลงโทษประชาชนด้วยข้อหาทางความเชื่อดังกล่าวข้างต้นจึงได้บรรเทาความรุนแรงลง จนกระทั่งเติ้ง เสี่ยวผิงได้เถลิงอำนาจเป็นผู้นำสูงสุดแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนและแถลงนโยบายปฏิรูปและเปิดประเทศในปี ค.ศ. 1978 รัฐบาลจีนจึงได้ประกาศให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาแก่ประชาชน โดยอนุญาตให้ประชาชนนับถือศาสนาหลักที่ได้รับการรับรองจากรัฐบาลได้รวมห้าศาสนา ได้แก่ พุทธ เต๋า อิสลาม คาทอลิก และโปรเตสแตนต์ อย่างไรก็ตามเสรีภาพของศาสนาทั้งห้าจะต้องประกอบกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกับองค์กรทางศาสนาที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับรัฐบาลอย่างถูกต้องและอยู่ภายใต้การตรวจสอบและควบคุมอย่างใกล้ชิดโดยหน่วยงานทางศาสนาของรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้น กล่าวคือ รัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนย่อมมีอำนาจจัดการและควบคุมอยู่เหนือความเชื่อทางศาสนา อำนาจเหนือธรรมชาติ และพระเจ้าทุกพระองค์ และขบวนการทางสังคมที่มีความเชื่อเกี่ยวพันอยู่กับศาสนาทั้งห้านี้ก็ต้องขึ้นทะเบียนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรทางศาสนาที่ได้รับการรับรองตามกฎหมายจากรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนด้วย ตลอดหลายสิบปีที่ผ่านมานับตั้งแต่สาธารณรัฐประชาชนจีนเปิดประเทศในยุคของเติ้ง เสี่ยวผิง เราได้เห็นรัฐบาลจีนพยายามพัฒนาความสัมพันธ์กับองค์กรทางศาสนาหลายองค์กร ไม่ว่าจะเป็นความพยายามส่งเสริมการศึกษาและการท่องเที่ยวแนวพุทธด้วยการสนับสนุนให้จีนส่งตัวแทนเข้าร่วมและพยายามเสนอตัวเป็นเจ้าภาพงานวันวิสาขบูชาโลก การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับกลุ่มประเทศในโลกมุสลิมด้วยการนำเสนอประวัติศาสตร์การเดินทางของเจิ้งเหอในฐานะขุนนางจีนผู้ศรัทธาในศาสนาอิสลาม และการยืนยันสิทธิของรัฐบาลจีนในการสถาปนาบิชอปในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่ไม่จำเป็นต้องขึ้นตรงต่อพระสันปาปาในนครรัฐวาติกัน นอกจากนี้เรายังได้เห็นความขัดแย้งระหว่างองค์กรทางศาสนาและขบวนการทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนากับรัฐบาลจีนอยู่เป็นระยะ แต่ความขัดแย้งที่ใหญ่โตและนำไปสู่การปราบปรามอย่างรุนแรงที่สุดน่าจะเป็นกรณีของการปราบปรามกลุ่มผู้นับถือลัทธิฝ่าหลุนกงในช่วงปลายทศวรรษ 1990 ซึ่งทำให้ลัทธินี้กลายเป็นลัทธิต้องห้ามและสมาชิกผู้เลื่อมใสศรัทธาในลัทธินี้ต้องถูกจับกุม ทรมาน และถูกวิสามัญฆาตกรรมไปเป็นจำนวนหลายพันคน หัวหน้าลัทธิต้องลี้ภัยไปอยู่สหรัฐอเมริกา และยังมีโฆษณาชวนเชื่อโจมตีลัทธิฝ่าหลุนกงออกมาจากรัฐบาลจีนอย่างต่อเนื่องจนถึงต้นศตวรรษที่ 21

อะไรคือปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่มีต่อศาสนา โดยเฉพาะในวงศึกษานี้จะเน้นนโยบายที่เกี่ยวข้องกับขบวนการทางสังคมแนวพุทธ (ซึ่งนับรวมลัทธิฝ่าหลุนกงเป็นส่วนหนึ่งดังจะได้บรรยายในรายละเอียดต่อไป) เหตุใดในบางยุคสมัยพรรค

คอมมิวนิสต์จีนจึงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับขบวนการเหล่านี้ ในขณะที่อีกบางช่วงบางตอนก็ทำการปราบปรามอย่างรุนแรงถึงขั้นฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กันเลยทีเดียว เพราะเหตุใดบางกลุ่มในบางช่วงของประวัติศาสตร์จึงได้รับการสนับสนุนในขณะที่บางกลุ่มในอีกบางช่วงของประวัติศาสตร์กลับถูกทำให้เป็นลัทธิต้องห้ามและถูกกวาดล้างอย่างรุนแรง ความเปลี่ยนแปลงขึ้นๆ ลงๆ ในเชิงนโยบายดังกล่าวนั้นก็เกิดขึ้นสลับกันไปมาหลายครั้งในประวัติศาสตร์อันแสนสั้นของการมีอยู่ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนเพียงเกือบหนึ่งศตวรรษเท่านั้น ก่อนที่จะสามารถตอบคำถามทั้งหมดเหล่านี้ได้เราต้องเริ่มต้นที่การทำความเข้าใจขอบเขตความหมายของ “ขบวนการทางสังคมแนวพุทธ” ที่จะเน้นจุดเน้นของงานศึกษานี้

2. นิยามเชิงปฏิบัติการของ “ขบวนการทางสังคมแนวพุทธ”

หนึ่ง การใช้คำว่า “ขบวนการทางสังคมแนวพุทธ” เป็นจุดหลักในงานวิจัยชิ้นนี้มีที่มาจากความยากลำบากและข้อจำกัดหลายประการในการศึกษาบทบาททางสังคมและการเมืองของ “พุทธศาสนา” ในสังคมจีนยุคสมัยใหม่ ทั้งนี้ก็เพราะทั้ง “พุทธศาสนา” ในบริบทสังคมจีนและ “สังคมจีน” ในยุคสมัยใหม่ (นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา) นั้นมีนิยามที่เปลี่ยนไปเปลี่ยนมาไม่แน่นอนมาโดยตลอด ถ้ายึดผู้ครองอำนาจทางโลกย์เป็นหลัก (เพราะงานวิจัยและทุนวิจัยก็สถาปนาอยู่ในทางโลกย์อย่างมั่นคงมาโดยตลอดเหมือนกัน) ก็จะเห็นได้ว่าในช่วงร้อยกว่าปีที่ผ่านมามีคนเปลี่ยนผู้ปกครองและรูปแบบการปกครองมาหลายครั้งหลายหน จากจักรวรรดิมาเป็นสาธารณรัฐหลังการปฏิวัติซินไฮ่ปี ค.ศ. 1911 แล้วแตกแยกเป็นรัฐซุนยี่ซานหลังอัญมณีของ หยวน ซื่อхай เมื่อปี 1916 แล้วเข้าสู่สภาวะสงครามจากสงครามโลกมาเป็นสงครามกลางเมืองจนสาธารณรัฐประชาชนจีนสถาปนาขึ้นอย่างเป็นทางการในปี 1949 และแม้จีนแผ่นดินใหญ่จะคงอยู่ภายใต้ชื่อ “สาธารณรัฐประชาชนจีน” มาจนถึงปัจจุบันก็ยังมีเปลี่ยนแปลงทั้งผู้นำสูงสุดและโครงสร้างการปกครองประเทศอีกหลายต่อหลายครั้ง และทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่นั้นนโยบายที่มีต่อองค์กรศาสนาและศาสนิกชนต่างๆ ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ส่วน “พุทธศาสนา” ในสังคมจีนและจากแง่มุมของการทำงานวิจัยทางสังคมศาสตร์นั้นก็เป็นสิ่งที่แทบจะเป็นไปไม่ได้ที่จะให้คำนิยามที่แน่นอนตายตัว พุทธศาสนาเป็นหนึ่งในปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลยิ่งในประวัติศาสตร์อารยธรรมจีนไม่ก็ประการที่สังคมจีนรับมาจากภายนอกขอบเขตทางภูมิศาสตร์ที่จักรวรรดิจีนต่างๆ เคยตั้งอยู่เรื่อยมาจนถึงพื้นที่ที่เป็นสาธารณรัฐประชาชนจีนในปัจจุบัน พุทธศาสนาถูกนำเข้ามาสู่จีนตามเส้นทางสายไหมและจากชมพูทวีปจนปรากฏหลักฐานสำคัญตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น (206 ปีก่อนคริสตกาล - ค.ศ. 220) และเฟื่องฟูถึงขีดสุดในยุคราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618 - 907) แต่ตลอดยุคจักรวรรดิจีนนั้นพุทธศาสนาก็ไม่เคยได้เป็นศาสนาหลักของชนชั้นปกครองเพียงศาสนาเดียว อันที่จริงในช่วงเวลาส่วนใหญ่ของประวัติศาสตร์จีนยุคจักรวรรดินั้นลัทธิความเชื่อที่เป็นหลักสำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดในการปกครองจักรวรรดิจีนกลับเป็นลัทธิ

ขงจื้อมากกว่า พุทธศาสนานั้นเกาะกลุ่มอยู่ในสามอันดับสูงสุดของศาสนาที่มีอิทธิพลในทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมจีนอันได้แก่ ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และพุทธศาสนา ในระดับชนชั้นปกครอง และผู้มีการศึกษาซึ่งน่าจะถือเป็นชนกลุ่มน้อยมากในสังคมจีนยุคจักรวรรดินั้นก็มีการแลกเปลี่ยน ทำหาย จนถึงต่อสู้แย่งชิงอำนาจและอิทธิพลของกลุ่มผู้ปกครองที่วาระนาถนอยู่ในสามลัทธิ ความเชื่อนี้มาโดยตลอด แต่ในหมู่ชาวบ้านที่เป็นประชาชนคนส่วนใหญ่ของประเทศนั้นบ่อยครั้งที่ศาสนาทั้งสามไม่ได้แยกกันเป็นเอกเทศ มีการผสมผสานความเชื่อและแนวทางปฏิบัติของทั้ง สามลัทธิความเชื่อเข้าด้วยกันเป็นศาสนาพื้นเมืองหรือศาสนาชาวบ้านต่าง ๆ อยู่บ่อยครั้ง และ ลัทธิความเชื่อแบบผสมผสานเหล่านี้ก็เป็นที่มาของการเคลื่อนไหวหรือกลุ่มการเมืองภาคประชาชน ระดับรากหญ้าในรูปแบบของกบฏผู้มีบุญต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นในแทบทุกราชวงศ์ที่ปกครองแผ่นดินจีน ในยุคจักรวรรดิ

หลังจากที่พุทธศาสนาได้เดินทางเข้าสู่แผ่นดินจีนแล้ว นอกจากจะเดินทางเข้ามาใน หลากหลายลัทธิและยังมีการแตกแยกย่อยเป็นอีกหลายลัทธิภายในดินแดนเอเชียตะวันออกแล้ว ยังได้มีถูกนำไปผสมผสานกับแนวคิด ความเชื่อ การปฏิบัติ ฯลฯ ของลัทธิความเชื่อพื้นถิ่นอื่นๆ ทั้งขงจื้อ เต๋า และศาสนาผีต่าง ๆ จนแทบจะเป็นไปไม่ได้ที่จะศึกษาพุทธศาสนาในสังคมจีน โดยเฉพาะในบริบทชนชั้นผู้ถูกปกครองซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศในรูปแบบที่แยก เป็นเอกเทศไม่ผสมผสานไม่เจือปนด้วยคติความเชื่อหรือแนวทางการปฏิบัติอื่น ๆ เลย หรือแม้ จะสามารถหาพุทธที่ไม่แปรรูปไม่เจือปนนั้นมาศึกษาได้จริง ๆ ก็คงจะเป็นกลุ่มเล็กมากและไม่มี อิทธิพลต่อประชากรส่วนใหญ่หรือมีปฏิสัมพันธ์กับอำนาจรัฐในระดับที่สมควรจะใช้บววิจัยที่มีอยู่ อย่างจำกัดไปศึกษา ครั้นจะเรียกขบวนการทางสังคมแบบพุทธชาวบ้านหรือศาสนาผสมผสาน นั้นว่า “พุทธศาสนา” ก็อาจจะเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ยากในวงวิชาการของประเทศที่พุทธศาสนา เป็นศาสนาที่มีอิทธิพลสูงสุดและค่อนข้างอ่อนไหวต่อการนำเสนอ “พุทธ” ในรูปแบบที่หลากหลาย และอาจไม่เป็นที่ยอมรับในหมู่พุทธศาสนิกที่มีการศึกษา งานวิจัยชิ้นนี้จึงเลือกศึกษา “ขบวนการ ทางสังคมแนวพุทธ” ซึ่งหมายถึงการเคลื่อนไหวภาคประชาชนระดับรากหญ้าซึ่งมีแนวคิด หลัก คำสอน และแนวปฏิบัติของพุทธศาสนาเจือปนผสมผสานกับความเชื่อพื้นเมืองอื่นๆ และมีอิทธิพล ทางสังคมและการเมืองในระดับประเทศในยุคสมัยใหม่ของจีนตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 จนถึง ต้นศตวรรษที่ 21 ซึ่งกลุ่มสำคัญๆ ที่จะเป็นหลักในการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่ สมาคมลับ กองกำลังป้องกันตนเองระดับท้องถิ่น และสมาคมสาธารณประโยชน์ โดยกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ แทบทั้งหมดถูกกวาดล้างไปในยุคปฏิวัติวัฒนธรรม (ค.ศ. 1966 - 1976) และเพิ่งจะได้รับอนุญาต ให้ฟื้นฟูขึ้นมาบางส่วนหลังจากจีนเปิดประเทศในยุคที่เติ้ง เสี่ยวผิงเป็นผู้นำแล้ว บางกลุ่มก็ กลายสภาพเป็นองค์กรทางศาสนาแบบฆราวาส บางกลุ่มกลายเป็นสมาคมนักธุรกิจ เป็นสมาคม สาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนยุคเปิดประเทศ และยังมีกลุ่มที่เกิดขึ้นใหม่ในยุคหลังปฏิวัติวัฒนธรรมคือกลุ่มโรงเรียนสอนคัมภีร์ ซึ่งรัฐบาลจีนจัด

ให้อยู่ในความดูแลขององค์กรรัฐที่ควบคุมดูแลองค์กรทางพุทธศาสนาต่างๆ กลุ่มโรงเรียนสอนนี้ก็มีลักษณะที่เข้าองค์ประกอบของขบวนการทางสังคมแนวพุทธยุคปลายศตวรรษที่ 19 ถึงยุคแรกๆ ของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนหลายประการ เป็นการเคลื่อนไหวภาคประชาชนระดับรากหญ้าที่ผสมผสานเอาแนวคิด หลักธรรม และแนวปฏิบัติบางอย่างของพุทธศาสนามาเป็นหลักในการฝึกร่างกายและจิตใจร่วมกับความเชื่อท้องถิ่นอื่นๆ และโรงเรียนนี้ถึงบางแห่งก็กลายมาเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลทางสังคมและการเมืองในระดับประเทศอย่างยิ่ง โดยตัวอย่างสำคัญที่สุดของขบวนการทางสังคมแนวพุทธประเภทโรงเรียนนี้ที่จะศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ก็คือ ลัทธิฝ่าหลุนกง นั่นเอง

3. ขบวนการทางสังคมแนวพุทธแบบสมาคมลับ

ขบวนการทางสังคมแนวพุทธดังกล่าวนี้คือกลุ่มสมาคมลับต่างๆ ที่แพร่หลายอยู่ในชนบทของจีนมาตั้งแต่ปลายสมัยราชวงศ์ชิงแล้ว สมาคมลับเหล่านี้เกิดขึ้นราวปลายศตวรรษที่ 17 ถึงต้นศตวรรษที่ 18 สืบเนื่องมาจากปัญหาความยากจนและขาดแคลนที่ดินทำกิน ทำให้ประชากรเพศชายวัยทำงานจำนวนมากต้องละทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดและอพยพไปหางานทำยังต่างถิ่นเพื่อให้มีรายได้ส่งกลับไปจุนเจือครอบครัว เมื่อต้องกลายเป็นแรงงานพลัดถิ่นพวกเขาจึงคิดสร้างเครือข่ายพี่น้องร่วมสาบานขึ้นเพื่อเป็นเครือญาติจินตกรรม [fictive kinship] ในระหว่างแรงงานอพยพด้วยกันเองที่มาจากท้องถิ่นบ้านเกิดเดียวกันหรือพูดสำเนียงเดียวกันหรือบังเอิญอยู่ในตระกูลแซ่เดียวกัน เพื่อให้ความสนับสนุนกันและกันในยามที่ไม่อาจพึ่งพาเครือข่ายครอบครัวทางชีววิทยาที่อยู่ไกลในดินแดนห่างไกลได้ ต่อมาเมื่อเครือข่ายพี่น้องร่วมสาบานมีการขยายตัวออกไปมีสมาชิกมากขึ้น ก็กลายมาเป็นสมาคมลับต่างๆ มีชื่อเรียกต่างกันไปตามความเชื่อของแต่ละถิ่นฐานบ้านเกิดของสมาชิก อาทิ สมาคมพี่ชายใหญ่ สมาคมสามแตร สมาคมฟ้าดิน เป็นต้น และเมื่อสมาชิกของสมาคมเหล่านี้เดินทางไปดินแดนต่างๆ ก็จะสามารถติดต่อขอความช่วยเหลือได้จากพี่น้องร่วมสมาคมเดียวกันในดินแดนนั้นๆ ได้ด้วยการแสดงรหัสลับ เช่น รหัสมือต่างๆ ในการจับถ้วยชา รินน้ำชา สับบุหรี่ หรือรหัสในเครื่องแต่งกายต่างๆ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในหมู่พี่น้องร่วมสาบานในสมาคมเดียวกัน ช่วยให้แรงงานอพยพอุ่นใจได้ว่าแม้จะต้องพลัดถิ่นมาอยู่ห่างไกลบ้านเกิดก็ยังมีความช่วยเหลือที่ไว้วางใจได้ในหมู่พี่น้องร่วมสาบานในสมาคมเดียวกันด้วยเหตุต่างๆ เหล่านี้จึงทำให้เครือข่ายพี่น้องร่วมสาบานและสมาคมลับเป็นที่นิยมแพร่หลายและขยายตัวอย่างรวดเร็วควบคู่ไปกับแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของแรงงานพลัดถิ่นในจีนตลอดยุคศตวรรษที่ 19 และยิ่งเมื่อจักรวรรดินิยมอังกฤษเริ่มค้าแรงงานกุลิจากจีนในยุคหลังสงครามฝิ่นทำให้แรงงานจีนถูกนำไปใช้ที่ดินแดนโพ้นทะเลที่เกี่ยวข้องกับจักรวรรดิบริเตนใหญ่ซึ่งพระอาทิตย์ไม่ตกดินนั้น ก็เป็นเหตุให้วัฒนธรรมพี่น้องร่วมสาบานและเครือข่ายสมาคมลับของจีนได้แพร่ขยายออกไปยังดินแดนโพ้นทะเลต่างๆ ทั่วโลกด้วย (Ownby, 1995, pp. 1023-1046) นับได้ว่า

เป็นเครือข่ายภาคประชาสังคมของแรงงานอพยพเชื้อสายจีนกลุ่มแรกๆ ในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของโลกเลยทีเดียว

อนึ่ง สมาคมลับตามวัฒนธรรมจีนที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นนอกจากจะเกิดขึ้นเพื่อสร้างเครือข่ายให้การสนับสนุนกันเองในหมู่แรงงานอพยพเชื้อสายจีนแล้วยังมีอุดมการณ์ทางการเมืองบางประการที่พ่วงมากับวัฒนธรรมการสาบานเป็นพี่น้องและกลายมาเป็นความเชื่อและอุดมการณ์หลักของเครือข่ายสมาคมลับส่วนใหญ่ในยุคปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 และมีผลต่อจุดยืนและบทบาททางการเมืองของกลุ่มสมาคมลับเหล่านี้ในสมัยต่อมาด้วย กล่าวคือ เนื่องจากคำสาบานที่นิยมใช้กันนั้นเป็นคำที่ยืมมาจากคำสาบานในสวนท้อของตัวละครสำคัญในเรื่องสามก๊กคือ เล่าปี่ กวนอู และเตียวหุย ซึ่งสาบานเป็นพี่น้องกันในส่วนท้อในตอนต้นเรื่องของวรรณกรรมมหากาพย์สามก๊ก สามพี่น้องร่วมสาบานนี้จะกลายมาเป็นก๊กที่ต่อสู้เพื่อให้เล่าปี่ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นทายาทอันชอบธรรมแห่งราชวงศ์ฮั่นได้กลับมาครองแผ่นดินอีกครั้งหลังจากที่ราชวงศ์ฮั่นล่มสลายไป คำสาบานในส่วนท้อจึงกลายมาเป็นต้นตำหรับแนวคิดที่จะพัฒนามาเป็นชาติพันธุ์นิยมของชาวฮั่นในปลายศตวรรษที่ 19 และกลายมาเป็นแนวคิดเบื้องหลังอุดมการณ์ชาตินิยมซึ่งเป็นหนึ่งในสามอุดมการณ์ใน “ลัทธิไตรราษฎร์” ของซุน ยัตเซิน ผู้นำการปฏิวัติซินไฮ่ซึ่งนำมาสู่การสถาปนาสาธารณรัฐจีนในต้นศตวรรษที่ 20 นั่นเอง

ชาติพันธุ์นิยมแบบฮั่นดังกล่าวนี้คือความเชื่อที่ว่าชาวฮั่นเป็นประชากรส่วนใหญ่ของแผ่นดินจีนและควรจะได้รับปกครองโดยชาวฮั่นด้วยกันเอง ดังนั้นจึงเป็นแนวคิดที่ต่อต้านกลุ่มอำนาจทางการเมืองของคนชาติพันธุ์อื่นทั้งหมดซึ่งถูกมองว่าเป็นอนารยชนที่จะเข้ามาปกครองแผ่นดินจีน ในจำนวนนี้ก็รวมถึงหลาย ๆ ราชวงศ์ที่ปกครองจีนมาเป็นเวลาหลายร้อยปีด้วย เช่น ราชวงศ์หยวนซึ่งเป็นคนชาติพันธุ์มองโกล หรือราชวงศ์ชิงซึ่งเป็นคนชาติพันธุ์แมนจู และเนื่องจากวัฒนธรรมพี่น้องร่วมสาบานและสมาคมลับนั้นแพร่หลายขึ้นมากในยุคศตวรรษที่ 19 ซึ่งจีนอยู่ภายใต้การปกครองของแมนจู เหล่าพี่น้องร่วมสาบานสมาชิกสมาคมลับที่ล้วนแล้วแต่เปล่งคำสาบานในส่วนท้อร่วมกันมาทั้งสิ้นจึงสมานานแนวคิดต่อต้านอนารยชนซึ่งในที่นี้คือราชวงศ์ชิง และประกาศเจตนารมณ์ในการต่อสู้เพื่อฟื้นฟูราชวงศ์หมิงซึ่งเป็นราชวงศ์สุดท้ายของชาวฮั่นก่อนที่จะถูกพวกแมนจูทำลายล้างในกลางศตวรรษที่ 17 และยังเกิดเป็นตำนานที่เชื่อกันร่วมกันในสมาคมลับหลายกลุ่มด้วยว่ามีแต่แรงงานอพยพ คนจรหมอนหมิ่น ชนชั้นกรรมาชีพระดับล่างสุดของสังคมเท่านั้นที่จะเป็นผู้ล้มราชวงศ์ชิงและกอบกู้ราชวงศ์หมิงได้ในวันหนึ่ง เพราะพวกผู้ดี บัณฑิต และชนชั้นนำชาวฮั่นนั้นทันทีที่ราชวงศ์ใหม่ประกาศให้มีการสอบเข้ารับราชการ (สอบจอหงวน) ก็จะพากันไปสวามิภักดิ์เพราะล้วนแต่อยากเป็นขุนนางขุนนางจนลืมตัวทรยศต่อชาติพันธุ์ตัวเองและไปยอมรับใช้ออนารยชนได้ เป็นแนวคิดที่ต่อต้านโครงสร้างการปกครองในระบบชนชั้นแบบขงจื๊อใหม่ซึ่งมีรากฐานสำคัญอยู่ที่ระบบการศึกษาและการสอบเข้ารับราชการนั่นเอง ตำนานที่เล่าขานกันต่อมาถึงจุดกำเนิดของสมาคมลับหลายกลุ่มตามแนวทางอุดมการณ์ชาติพันธุ์

นิยมอันนั้นมักกล่าวอ้างว่า กลุ่มพี่น้องร่วมสาบานกลุ่มแรกที่รวมตัวกันเป็นสมาคมลับนั้นเป็นกลุ่มหลวงจีนวัดเส้าหลินที่ไม่ยอมรับอำนาจของอนารยชนแมนจูที่เข้ามาล้มล้างราชวงศ์หมิงและสถาปนาราชวงศ์ชิงขึ้นปกครองแผ่นดินจีน พวกเขาจึงได้หลบหนีมายังดินแดนทางตอนใต้และหาสมัครพรรคพวกในหมู่บ้านและชนชั้นผู้ใช้แรงงานที่มีอุดมการณ์ต่อต้านราชวงศ์ชิงเพื่อฟื้นฟูราชวงศ์หมิงด้วยกัน เกิดเป็นสมาคมลับต่าง ๆ ที่ประกาศเจตนารมณ์แน่วแน่ว่าหากได้ดิบได้ดีมีเงินทองร่ำรวยและมีอิทธิพลขึ้นมาวันหนึ่งจะต้องกลับมากู้บัลลังก์ให้คนชาติพันธุ์ฮั่นด้วยกันได้ในที่สุด ตำนานนี้เป็นตัวแทนของแนวคิดซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในหมู่บ้านว่าพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาของคนชั้นล่าง เป็นศาสนาที่ไม่อาจช่วยให้เข้าสู่โครงสร้างอำนาจรัฐตามแนวทางการสอบเข้ารับราชการตามโครงสร้างรัฐราชการแบบขงจื้อใหม่ได้ จึงเป็นศาสนาภกฏที่จะช่วยเป็นศูนย์รวมจิตใจให้ชาวบ้าน คนจร และชนชั้นกรรมาชีพรวมตัวกันล้มผู้ปกครองอนารยชนที่ไม่มีความชอบธรรมในการปกครองคนชาติพันธุ์ฮั่นซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของประเทศได้ (Duara, 1995, p. 131) กลุ่มสมาคมลับหลาย ๆ กลุ่มก็ต่อเติมเสริมแต่งตำนานประจำกลุ่มของตนไปอีกว่าสืบเชื้อสายทั้งทางสายตระกูลและแนวความคิดมาจากภกฏกลุ่มต่าง ๆ ที่มีฐานรากอุดมการณ์มาจากความเชื่อในพุทธศาสนา เช่น ภกฏบัวขาว

จะเห็นได้ว่ากลุ่มสมาคมลับเหล่านี้มีระบบความเชื่อที่ผสมผสานกันหลายอย่างค่อนข้างซับซ้อน มีความเป็นพุทธในฐานะศาสนาที่ขัดแย้งกับโครงสร้างสังคมชนชั้นและกลุ่มชนชั้นนำที่ประกาศตนเป็นปราชญ์ขงจื้อ หลาย ๆ ครั้งก็ผนวกความเชื่อพื้นถิ่นที่เชื่อในเวทย์มนต์ อภินิหาร และอำนาจเหนือธรรมชาติต่าง ๆ แบบเต๋า ในขณะเดียวกันก็รวมตัวกันอยู่ในโครงสร้างแบบครอบครัวคือมีพื้นฐานมาจากเครือข่ายพี่น้องร่วมสาบานเป็นหลักซึ่งก็ดูจะสอดคล้องกับวัฒนธรรมการบูชาบรรพชนแบบขงจื้อ กล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความเป็นพหุนิยมสูงมากในวัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติทางศรัทธาและความเชื่อ

4. ขบวนการทางสังคมแนวพุทธแบบกองกำลังป้องกันตนเองระดับท้องถิ่น และสมาคมสาธารณประโยชน์

นอกจากกลุ่มสมาคมลับดังกล่าวข้างต้นแล้วยังมีขบวนการทางสังคมแนวพุทธอีกสองกลุ่มสำคัญที่มีบทบาททางการเมืองจีนสมัยใหม่อย่างสม่ำเสมอและกลายมาเป็นประเด็นในเรื่องความสัมพันธ์กับพรรคคอมมิวนิสต์จีนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคเดินทัพทางไกล ยุคปฏิวัติวัฒนธรรม トラบจนหลังจากที่เปิดประเทศเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มแรกที่จะกล่าวถึงคือ กองกำลังป้องกันตนเองระดับท้องถิ่น [local militia] เป็นกลุ่มชาวบ้านในชนบทที่รวมตัวกันเพื่อป้องกันตนเองจากภัยอันตรายจากภายนอกในกรณีที่ไม่อาจพึ่งพาอำนาจรัฐได้ เช่นในกรณีที่เกิดภกฏในพื้นที่ใกล้เคียงและรัฐยังไม่สามารถปราบปรามได้ แต่ถ้าชาวบ้านไปร่วมกับ

กบฏแล้วรัฐเกิดปราบปรามได้ในภายหลังก็ต้องถูกลงโทษไปด้วย หรือถ้าเกิดมีกองโจรออกปล้นสดมภ์ในพื้นที่ใกล้เคียงและทางการมีความล่าช้าในการส่งกำลังมาปราบปราม กองกำลังป้องกันตนเองก็จะเป็นผู้นำในการต่อสู้กับศัตรูภายนอกและช่วยปกป้องชุมชนให้พ้นจากอันตรายต่างๆ ดังกล่าว

กองกำลังป้องกันตนเองเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของชายฉกรรจ์ในหมู่บ้านซึ่งอาจจะมาฝึกศิลปะป้องกันตัวหรือเวทย์มนต์ไสยศาสตร์ คาถา ศาสตราวุธ ต่างๆ ร่วมกันตั้งแต่ในยามสงบเพื่อเตรียมรับมือกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต หรือบางครั้งก็มารวมตัวกันหลังจากที่เคยประสบเหตุมาแล้วเพื่อเตรียมรับมือกับเหตุการณ์ทำนองเดียวกันที่อาจจะเกิดได้อีก ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเนื่องจากเป็นคนท้องที่เดียวกันหลายครั้งก็就会有ความสัมพันธ์แบบเครือญาติและเชื่อมโยงกันตามลำดับชั้นในโครงสร้างระบบครอบครัวซึ่งจะมีลักษณะคล้ายกับกลุ่มสมาคมลับในแง่ที่เป็นโครงสร้างครอบครัวที่ประกอบด้วยชายฉกรรจ์ทั้งหมดเหมือนกัน (แต่กลุ่มสมาคมลับเป็นครอบครัวจินตกรรมในขณะที่กลุ่มกองกำลังป้องกันตนเองเป็นคนบ้านเดียวกันและอาจมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดในระบบครอบครัวจริง ๆ) พื้นฐานความเชื่อก็จะมีลักษณะเป็นพหุนิยม เช่นเดียวกับกลุ่มสมาคมลับคือเป็นพุทธกับเต๋าผสมกันเป็นหลัก เชื่อเรื่องเวทย์มนต์ คาถา คงกระพันชาตรี ต่างๆ ตามแนวทางเต๋า ในขณะที่เดียวกันก็อ้างอิงอุดมการณ์พุทธจากกลุ่มกบฏชาวนาที่มีชื่อเสียงในยุคก่อนๆ ในฐานะที่เป็นกลุ่มคนที่อยู่นอกขอบเขตความเป็นไปได้ที่จะได้รับส่วนแบ่งอำนาจรัฐจากการสอบเข้ารับราชการตามแนวทางขงจื้อที่เป็นกระแสหลัก พวกเขาจะตั้งชื่อกองกำลังของตัวเองของชุมชนด้วยชื่อย่อยๆ (ซึ่งจะซ้ำกันในหลายท้องที่) โดยมากที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบหรือสัญลักษณ์ที่สมาชิกกองกำลังมีส่วนร่วมซึ่งคนทั่วไปสามารถสังเกตเห็นได้ อาทิ สมาคมมีดแดง สมาคมมีดใหญ่ สมาคมผ้ายันต์เหลือง สมาคมผ้ายันต์แดง เป็นต้น

กองกำลังป้องกันตนเองในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในยุคที่บ้านเมืองไม่สงบเกิดปัญหา กบฏหรือกองโจรขึ้นบ่อยครั้งและรัฐไม่มีความสามารถในการปราบปรามได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นในยุคเปลี่ยนผ่านระหว่างราชวงศ์ ชวงปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่งจีนถูกคุกคามจากจักรวรรดินิยมบ่อยครั้ง หรือในยุคขุนศึกหลังจากที่ราชวงศ์ชิงล่มสลายและสาธารณรัฐจีนในยุคแรกไม่มีอำนาจ จนมาถึงช่วงทศวรรษ 1930 ที่ญี่ปุ่นบุกจีนและเกิดความแตกแยกกันภายในโครงสร้างอำนาจการปกครองของรัฐบาลจีนเองเรื่อยมาจนสิ้นสุดสงครามและสืบเนื่องมาถึงสงครามกลางเมืองในทศวรรษ 1940 กองกำลังป้องกันตนเองเหล่านี้หากเข้าสู่ภาวะสงครามหลายๆ ครั้ง ก็จะเลือกเข้าร่วมกับกองกำลังฝ่ายที่เห็นว่ามีอำนาจเข้มแข็งและมีอุดมการณ์ใกล้เคียงกับชาวบ้านมากที่สุด จึงไม่แปลกที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้รับความสนับสนุนจากกลุ่มกองกำลังป้องกันตนเองเหล่านี้เป็นจำนวนมากหลังจากที่สามารถตั้งฐานที่มั่นใหม่ในถิ่นทุรกันดารทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศหลังจากสิ้นสุดการเดินทัพทางไกลแล้ว ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงยุคสงครามกลางเมืองจีนนั้นการเกิดมีกองกำลังป้องกันตนเองในลักษณะดังกล่าวข้างต้น

เป็นที่แพร่หลายมากโดยเฉพาะในมณฑลต่างๆ ทางตอนใต้ของจีนเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจและใกล้กับแนวหน้าที่ถูกโจมตีจากมหาอำนาจจักรวรรดินิยมทั้งตะวันตกและญี่ปุ่น ในเอกสารจดหมายเหตุท้องถิ่น [地方誌 – local gazette] ระดับตำบล (鄉 – township) แทบทุกท้องถิ่นในมณฑลทางใต้มักมีหมวดเฉพาะสำหรับกองกำลังป้องกันตนเองเหล่านี้ และมักมีบันทึกสถิติวีรกรรมต่างๆ ของพวกเขาในการต่อสู้กับศัตรูของชาติทั้งในกรณีที่ร่วมกับกองทัพสาธารณรัฐจีนต่อสู้กับญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 และร่วมกับกองทัพปลดแอกประชาชนสู้กับฝ่ายจีนคณะชาติในระหว่างสงครามกลางเมืองจีน (Bao'an xian difangzhi bianzuan weiyuanhui, 1997, p. 607)

ขบวนการสังคมนิยมแนวพุทธอีกแบบหนึ่งที่เป็นเสมือนด้านกลับกันของกองกำลังป้องกันตนเองและมีอิทธิพลและความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันในบริบทสังคมชนบทของจีนในยุคปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงกลางศตวรรษที่ 20 ก็คือกลุ่มสมาคมสาธารณประโยชน์ต่างๆ นั้นเอง กลุ่มเหล่านี้มีที่มาใกล้เคียงกับกลุ่มกองกำลังป้องกันตนเองคือเป็นการรวมตัวกันของชาวบ้านเพื่อดูแลช่วยเหลือกันเองในยามที่เกิดสาธารณภัยบางประการที่ไม่อาจพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐได้ ต่างกันตรงที่ความช่วยเหลือจากกลุ่มสมาคมสาธารณประโยชน์นั้นจะมาในรูปของการบริจาคเงิน ข้าวของ ปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ในยามที่เกิดสภาวะข้าวขาดแคลนแพงหรือเกิดภัยธรรมชาติ หรือทุพภิกขภัยอันเนื่องมาจากสภาวะสงคราม สมาคมสาธารณประโยชน์เหล่านี้โดยมากจะมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดหรือศาลเจ้าซึ่งเป็นที่ปฏิบัติศาสนกิจของคนในชุมชน และมักจะมิลัทธิความเชื่อบางอย่างซึ่งเป็นส่วนผสมระหว่างพุทธศาสนากับเต๋าและความเชื่อทางไสยศาสตร์ของท้องถิ่นเป็นอุดมการณ์ผลักดันให้มาร่วมกันทำประโยชน์เพื่อมวลชน แนวคิดที่พบบ่อยที่สุด ในสมาคมสาธารณประโยชน์จำพวกนี้เป็นความเชื่อเกี่ยวกับวันสิ้นโลก หรือการเข้าสู่ยุคพระศรีอารีย์ ซึ่งจะต้องผ่านกลียุคหรือช่วงเวลาแห่งความยากลำบากที่มีทุพภิกขภัยและภัยธรรมชาติต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย มีสงครามมีผู้คนเสียชีวิตจำนวนมากเสียก่อน และความวุ่นวายของบ้านเมืองในยุคปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ก็ยิ่งตอกย้ำความเชื่อที่ว่าวันสิ้นโลกกำลังใกล้เข้ามาหรืออีกไม่นานจะได้เข้าสู่ยุคพระศรีอารีย์แล้ว จึงมีความตั้งใจออกมาช่วยโลกมากเป็นพิเศษเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ที่ดีกว่าสำหรับมวลมนุษยชาติตามลัทธิความเชื่อของพวกเขา

ความน่าสนใจของขบวนการทางสังคมแนวพุทธแบบสมาคมสาธารณประโยชน์เหล่านี้คือเป็นกลุ่มที่มีความเชื่อในธรรมอันเป็นสากล [universalism] บางอย่างที่ทำให้เห็นโลกทั้งผองเป็นพี่น้องกัน เชื่อในการมีเมตตาธรรมต่อมวลมนุษย์และสรรพสัตว์โดยไม่แบ่งชาติพันธุ์ ภาษาหรือวัฒนธรรม ยึดอุดมการณ์ทางศาสนาเป็นจุดรวมมากกว่าการเมือง กลุ่มเหล่านี้จึงมักเป็นที่คลางแคลงใจไม่ไว้วางใจของรัฐบาลในหลายยุคหลายสมัยเพราะไม่อาจเชื่อมั่นในความจงรักภักดีในทางการเมืองจากกลุ่มเหล่านี้ได้เลย ยิ่งการที่กลุ่มเหล่านี้ก่อตัวขึ้นจากความล้มเหลวของ

องค์กรภาครัฐในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้ประชาชนในยามที่เกิดสาธารณภัยด้วยแล้ว ยิ่งทำให้มีความเสี่ยงที่กลุ่มเหล่านี้จะมีแนวโน้มตีตัวออกห่างจากรัฐบาลที่พวกเขาอาจจะมองว่าไร้ความสามารถและไร้ความชอบธรรมได้เสมอ ในขณะเดียวกันกลุ่มการเมืองที่อ้างอุดมการณ์ที่เป็นสากลบางประการ เช่น แนวคิดเอเชียเพื่อเอเชียของจักรวรรดิญี่ปุ่นในยุคทศวรรษ 1930-1940 หรือแนวคิดสังคมนิยมที่เรียกร้องให้ชนชั้นกรรมาชีพทั้งมวลลุกขึ้นต่อสู้กับชนชั้นนายทุนทั่วโลกอย่างพร้อมเพรียงกัน ก็มีที่ประสบความสำเร็จในการชักนำสมาคมสาธารณประโยชน์เหล่านี้ให้เข้าร่วมอุดมการณ์ของตน อย่างไรก็ตามก็ดีเนื่องจากสมาคมเหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพื่อให้บรรเทาวิกฤตการณ์ในท้องถิ่นซึ่งรัฐบาลกลางไม่มีกำลังหรือไม่ต้องการลงไปจัดการแก้ไขด้วยตัวเอง ในเบื้องแรกรัฐบาลกลางจึงมีแนวโน้มจะมองสมาคมเหล่านี้เป็นประโยชน์มากกว่าโทษ และมีแนวโน้มถูกปราบปรามอย่างรุนแรงน้อยกว่าอีกสองกลุ่มคือสมาคมลับและกองกำลังป้องกันตัวเอง ซึ่งดูเป็นขบวนการทางสังคมที่มีจุดยืนทางการเมืองชัดเจนและมีการชงสมกำลังและยุทธโศปกรณ์ ซึ่งอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐได้ในรูปแบบที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากกว่า (Duara, 1997, p. 1030-1051)

5. ปฏิสัมพันธ์เชิงอุดมการณ์ระหว่างขบวนการทางสังคมแนวพุทธกับรัฐชาติจีนในศตวรรษที่ 20

ขบวนการทางสังคมแนวพุทธแบบต่างๆ ที่นำเสนอมาข้างต้นนี้ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและค่อนข้างกระเทือนกระแทกกับรัฐบาลรัฐชาติจีนทุกรัฐบาลตลอดยุคศตวรรษที่ 20 ทั้งนี้จะเป็นเพราะขบวนการเหล่านี้มีลักษณะเป็นเครือข่ายประชาสังคมซึ่งได้รับความสนับสนุนจากมวลชนในระดับท้องถิ่นแต่ในขณะเดียวกันอุดมการณ์เบื้องหลังการรวมตัวกันทำกิจกรรมต่างๆ ของขบวนการเหล่านี้หลาย ๆ ครั้งก็ไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของรัฐบาลกลางไม่ว่าจะเป็นแนวคิดชาตินิยมในยุคสาธารณรัฐจีน หรือแนวคิดวัตถุนิยมแบบวิทยาศาสตร์ของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ ในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 ขบวนการทางสังคมแนวพุทธเหล่านี้มีศักยภาพที่จะนำพามวลชนระดับท้องถิ่นให้มาสนับสนุนกลุ่มการเมืองกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งให้สามารถเอาชนะความแตกแยกในยุคขุนศึกและสงครามกลางเมืองจนก้าวขึ้นมาเป็นรัฐบาลกลางได้ แต่ในขณะเดียวกันก็มีความเสี่ยงที่จะนำมวลชนระดับท้องถิ่นให้ลุกขึ้นต่อต้านอำนาจรัฐส่วนกลางได้ทุกเมื่อหากเกิดความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ที่ไม่อาจประนีประนอมได้

ในการปฏิวัติซินไฮ่ที่เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1911 และนำไปสู่การล่มสลายของราชวงศ์ชิงและการสถาปนาสาธารณรัฐจีนขึ้นในต้นปีถัดมานั้น ฝ่ายปฏิวัติได้รับความสนับสนุนอย่างแข็งขันจากกลุ่มสมาคมลับต่าง ๆ ตลอดจนกลุ่มกองกำลังป้องกันตนเองในเขตมณฑลทางภาคใต้ของประเทศมากมายหลายกลุ่มด้วยกัน ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะตัวของซุน ยัตเซนเองได้

เคยสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมลับที่เรียกว่า พรรคฟ้าดิน ตั้งแต่เมื่อครั้งไปอาศัยและทำมาหากินอยู่กับพี่ชายที่ฮาวาย ชุนจึงตระหนักดีถึงอุดมการณ์ชาติพันธุ์นิยมอันของกลุ่มสมาคมลับดังกล่าว เขาจึงนำเสนอแผนนโยบายการปฏิวัติของเขาในฐานะการล้มราชวงศ์ชิง และการสถาปนาสาธารณรัฐจีนในฐานะการฟื้นฟูระบอบการปกครองที่เป็นคนฮั่น (ประชากรส่วนใหญ่ของจีน) ปกครองคนฮั่นด้วยตนเอง แต่ครั้งเมื่อการปฏิวัติสำเร็จและสามารถโค่นราชบัลลังก์แมนจูได้สำเร็จแล้วรัฐบาลคณะปฏิวัติที่นำโดยชุน ยึดเซนกลับยืนยันที่จะปกครองดินแดนทั้งหมดของจักรวรรดิชิงอันยิ่งใหญ่โดยผนวกเอาดินแดนต่างๆ ที่ไม่ได้มีคนฮั่นอาศัยอยู่เป็นประชากรส่วนใหญ่ได้แก่ มองโกเลีย ชินเจียง ทิเบต และแมนจูเรีย เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐจีนที่สถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1912 ด้วย ทำให้สาธารณรัฐจีนกลายเป็นสาธารณรัฐแห่งคน 5 ชาติพันธุ์แทนที่จะเป็นสาธารณรัฐของคนฮั่นที่ปกครองโดยคนฮั่นเท่านั้น (Duara, 1995, pp. 141-146) หรืออีกนัยหนึ่งก็คือสาธารณรัฐจีนที่ชุน ยึดเซนเป็นผู้นำในการสถาปนาขึ้นนั้นมิกลายเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ที่มีอุดมการณ์ชาตินิยมที่ไม่ตรงกับอุดมการณ์ของกลุ่มสมาคมลับทั้งหลาย และไม่ตรงกับชนกลุ่มน้อยต่างๆ ที่อาศัยอยู่นอกบริเวณที่ชาวฮั่นเป็นประชากรส่วนใหญ่ด้วย ความผิดพลาดผิดตัวตั้งแต่แรกสถาปนาสาธารณรัฐนี้จะกลายมาเป็นรากเหง้าของปัญหาความมั่นคงของสาธารณรัฐจีนบนผืนแผ่นดินใหญ่เรื่อยมาจนกระทั่งพวกเขาพ่ายแพ้ต่อคอมมิวนิสต์และต้องพากันลี้ภัยมาตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นบนเกาะฟอร์โมซาในช่วงปลายทศวรรษ 1940 นั้นเอง

ความไม่ลงรอยเชิงอุดมการณ์ระหว่างขบวนการทางสังคมแนวพุทธกับรัฐบาลกลางของจีนปรากฏขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนในระหว่างสงครามต่อต้านญี่ปุ่นช่วงทศวรรษ 1930-1940 ปรากฏว่าญี่ปุ่นซึ่งประกาศนโยบายเอเชียเพื่อเอเชียนั้นประสบความสำเร็จมากกว่ารัฐบาลสาธารณรัฐจีนอย่างมากในการโน้มน้าวให้ขบวนการเคลื่อนไหวแนวพุทธ โดยเฉพาะกลุ่มสมาคมสาธารณประโยชน์ต่างๆ ในเขตชนกลุ่มน้อย อาทิ แมนจูเรียและมองโกเลีย ให้เข้ามาสนับสนุนกิจการของญี่ปุ่น นอกจากทางการญี่ปุ่นจะพยายามใช้องค์กรและบุคลากรทางศาสนาของตนเป็นสื่อกลางในการติดต่อและร่วมมือกับกลุ่มสมาคมสาธารณประโยชน์ในท้องถิ่นชนบทของจีนแล้ว ฝ่ายญี่ปุ่นยังไม่นำประเด็นเรื่องชาติพันธุ์มาทำให้เกิดความแปลกแยกระหว่างคนพื้นเมืองกับผู้ปกครองชาวญี่ปุ่น แต่กลับนำเสนอประสบการณ์ร่วมที่ชาวเอเชียทั้งหมดมีร่วมกันคือความทุกข์ทรมานที่มาจากการคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตกหรือรัฐบาลที่ร่วมมือกับจักรวรรดินิยมตะวันตกมากที่สุดซึ่งมีเหิงประชาชนต่างชาติพันธุ์ในรัฐชาติของตนเอง (เช่น รัฐบาลสาธารณรัฐจีนในยุคทศวรรษ 1930-1940 เป็นต้น) จะเห็นได้ว่าการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของคนในชาติสำหรับรัฐชาติที่เพิ่งสถาปนาขึ้นใหม่อย่างสาธารณรัฐจีนนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่งเพราะคนที่รัฐต้องการจะให้มาเป็นพลเมืองของรัฐชาตินั้นต่างก็มีอัตลักษณ์อื่นๆ ที่คอยมาแย่งความสำคัญจากอัตลักษณ์ของความเป็นพลเมืองแห่งสาธารณรัฐจีนอยู่ตลอดเวลา (Duara, 1997, pp. 1030-1051) บางกลุ่มอาจจะรู้สึกว่าเป็นชนกลุ่มน้อยชาวแมนจูมากกว่าจะรู้สึกว่าเป็นพลเมืองจีน บางกลุ่มอาจจะรู้สึก

ว่าเป็นพุทธลัทธิพระศรีอริย์มากกว่า บางกลุ่มอาจจะรู้สึกว่าเป็นพี่น้องร่วมสาบานกับสมาคมลับของตนมากกว่า ตลอดจนความรู้สึกรักถิ่นฐานบ้านเกิดแบบท้องถิ่นนิยมมากกว่าที่จะรักรัฐชาติที่มีขนาดใหญ่และมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากจนทำให้รู้สึกมีส่วนร่วมได้ยาก

พรรคคอมมิวนิสต์จีนในยุคแรกนั้นดูเหมือนจะเป็นกลุ่มทางการเมืองที่มีความสอดคล้องในเชิงอุดมการณ์กับกลุ่มขบวนการทางสังคมแนวพุทธต่างๆ ได้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นในแง่ที่ฐานมวลชนที่พรรคคอมมิวนิสต์มุ่งจะใช้เป็นกำลังหลักเพื่อขับเคลื่อนการปฏิวัติก็เป็นกลุ่มชนชั้นกรรมาชีพ เป็นคนชั้นล่างในสังคม เป็นคนที่ไม่มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและอำนาจทางการเมืองตามระบบเก่าทั้งยุคราชวงศ์ชิงและยุคสาธารณรัฐ นอกจากนี้พรรคคอมมิวนิสต์จีนยังเป็นกลุ่มทางการเมืองที่มีแนวคิดอันเป็นสังคมนิยม [universalism] ไม่ติดกรอบพรมแดนรัฐชาติเหมือนพรรคก๊กมินตั๋ง พรรคคอมมิวนิสต์มีศักยภาพที่จะเป็นศูนย์รวมจิตใจของพลเมืองจีนที่เป็นชนชั้นกรรมาชีพทุกชาติพันธุ์ เนื่องเพราะการต่อสู้ที่สำคัญที่สุดจากมุมมองของพรรคคอมมิวนิสต์คือสงครามระหว่างชนชั้น ดังนั้นผู้ใช้แรงงานทุกคนย่อมเป็นพวกเดียวกันไม่ว่าจะเป็นชาวจีน แมนจู หรือมองโกล ความสอดคล้องหลาย ๆ ประการดังกล่าวมานี้ทำให้ ฉง เซสโนส์ นักวิชาการชาวฝรั่งเศสผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์สมาคมลับจีนเสนอว่าแท้จริงแล้วอุดมการณ์ของสมาคมลับจีนนั้นเป็นต้นแบบของอุดมการณ์สังคมนิยมเกษตรแบบเหมาอิสต์ด้วยซ้ำไป (Chesneaux, 1965) การตีความเชิงอุดมการณ์ในลักษณะนี้มิได้เป็นเพียงความเห็นจากคนภายนอกอย่างเซสโนส์เท่านั้น อันที่จริงตั้งแต่ระยะแรกสุดที่เหมา เจ๋อตงเริ่มนำเสนอแนวทางการจัดตั้งแรงงานในภาคเกษตรตามแนวทางสังคมนิยมเกษตรแทนที่จะยึดมั่นอยู่กับการปฏิวัติสังคมนิยมที่ผลักดันโดยชนชั้นกรรมาชีพในภาคอุตสาหกรรมตามอย่างสหภาพโซเวียตนั้น เขาได้นำเสนออย่างชัดเจนว่ากลุ่มชาวนาไร้ที่ทำกินซึ่งนับวันจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นโดยเฉพาะในจังหวัดต่างๆ บนลุ่มน้ำจูเจียงทางตอนใต้ของจีนนั้นจะเป็นกำลังที่สำคัญยิ่งในการสนับสนุนการปฏิวัติสังคมนิยมของจีนได้ ในข้อเขียนปี ค.ศ. 1926 ของเขาเหมาได้ชี้ชัดว่าชาวนากลุ่มนี้ได้มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคมที่มีประสิทธิภาพในรูปแบบของสมาคมลับต่าง ๆ ทั้ง “สมาคมสามแตรในฟูเจี้ยนและกวางตุ้ง สมาคมพี่ชายใหญ่ในหูหนาน หูเป่ย์ กุ้ยโจว และเสฉวน และสมาคมดาบใหญ่ในหูหนาน อันฮุย และซานตง” (Schram, 1966, p. 4) ล้วนแต่เป็นกำลังสำคัญในการจัดตั้งแรงงานภาคเกษตรกรรมของจีนที่พรรคคอมมิวนิสต์ควรต้องชักชวนมาร่วมอุดมการณ์เพื่อต่อสู้กับฝ่ายศักดินาและทุนนิยมต่อไปทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ในทศวรรษแรกของการสถาปนาพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้นผู้นำพรรคยังปฏิบัติตามแนวทางมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์แบบสหภาพโซเวียตอย่างเคร่งครัด ศรัทธาในศาสนาและความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติและชีวิตหลังความตายถูกมองว่าเป็นเรื่องมั่วยและเป็นสิ่งมอมเมามวลชน ทศนคติเช่นนี้กลายเป็นอุปสรรคต่อการชักนำกลุ่มชนชั้นกรรมาชีพที่เป็นสมาชิกสมาคมลับต่าง ๆ ให้เข้าร่วมอุดมการณ์กับพรรคคอมมิวนิสต์ และนับได้ว่าเป็นความผิด

พลาดร้ายแรงซึ่งนำมาสู่หายนะของพรรคคอมมิวนิสต์ในยุคแรกเลยทีเดียว กล่าวคือ เมื่อจอมพลเจียง ไคเช็กสามารถสถาปนาอำนาจของตนในพรรคก๊กมินตั๋งได้อย่างมั่นคงและตั้งตนเป็นประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐจีนสืบต่อจากซุน ยัตเซนได้เมื่อต้นปี 1927 เขาก็ตั้งใจที่จะกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์จีนซึ่งเขามองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติอย่างสูงสุดให้สิ้นซากไปเจียง ไคเช็กมุ่งทำลายพรรคคอมมิวนิสต์ที่ศูนย์บัญชาการใหญ่คือนครเซี่ยงไฮ้ซึ่งเป็นเมืองอุตสาหกรรมใหญ่หนึ่งเดียวของจีน ณ เวลานั้นและเป็นพื้นที่ที่มีพลพรรคคอมมิวนิสต์จีนอาศัยและทำงานอยู่มากที่สุด แต่พรรคคอมมิวนิสต์จีนในเซี่ยงไฮ้นั้นมีคู่อริในระดับท้องถิ่นที่สำคัญที่สุดคือสมาคมลับที่ใหญ่ที่สุดในเซี่ยงไฮ้คือ สมาคมชิงปิง (พรรคสีเขียว) ซึ่งมีนายใหญ่ (เจ้าพ่อเซี่ยงไฮ้) นามว่า ตู เยว่ชิง แต่เดิมนั้นชิงปิงมีสมาชิกหลักเป็นผู้ใช้แรงงานซึ่งอพยพจากชนบทมาทำงานในโรงงานและท่าเรือของเซี่ยงไฮ้ แต่เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์เข้ามาก็กลายเป็นทางเลือกให้กลุ่มกรรมกรโรงงานและท่าเรือเหล่านั้นสามารถเข้าร่วมสหภาพและเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ได้ แทนที่จะต้องเข้าสมาชิกก๊กกั๋วตงชิ่งปิงเพียงเจ้าเดียวเหมือนในสมัยก่อน การแย่งสมัครพรรคพวกดังกล่าวนี้ทำให้ตู เยว่ชิงมองพรรคคอมมิวนิสต์เป็นภัยคุกคามต่ออิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองของชิงปิงและตอบตกลงที่จะช่วยกองกำลังของเจียง ไคเช็กเข้ากวาดล้างสมาชิกและผู้สนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์จีนในเขตนครเซี่ยงไฮ้ทุกคนในช่วงสองสัปดาห์แรกของเดือนเมษายน ค.ศ. 1927 ซึ่งก็คือเหตุการณ์ที่เป็นที่รู้จักในยุคต่อมาว่า “การสังหารหมู่ที่เซี่ยงไฮ้” นั้นเอง (Perry, 1993)

จากข้อมูลของฝ่ายคอมมิวนิสต์เชื่อว่ามีสมาชิกและผู้สนับสนุนพรรคราว 5,000 คน ถูกสังหารในเหตุการณ์สังหารหมู่ที่เซี่ยงไฮ้เมื่อปี 1927 นำไปสู่การแตกกระจายของพลพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่พากันหนีเอาตัวรอดและไม่สามารถรวมตัวกันเป็นหลักแหล่งและตั้งฐานที่มั่นได้อีกจนหลังจากที่เหมา เจ๋อตงตัดสินใจนำพลพรรคเดินทางไกลขึ้นไปถึงดินแดนทุรกันดารทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของจีนและสถาปนาโซเวียตใหม่ได้ ณ เมืองเหียนอันเมื่อปี 1935 ในระหว่างระยะเวลาแห่งการหนีตายด้วยความยากลำบากนั้นก็มิมีปัญญาชนและผู้นำพรรคที่สำคัญหลายคนออกมาแสดงความคิดเห็นว่าพรรคต้องเปิดใจเรียนรู้ความเชื่อท้องถิ่นดั้งเดิมของมวลชนผู้ใช้แรงงานบ้าง แม้บางเรื่องอาจจะเป็นความงมงายแต่ก็มีฐานรากมาจากวัฒนธรรมของชนชั้นกรรมาชีพเหมือนกัน หากไม่ปิดกั้นเขาดังแต่แรกก็อาจจะสามารถรับเขาเข้ามาเป็นพันธมิตรกับพรรคแล้วสอนให้เขาเข้าใจหลักการของสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ต่อไป อาจจะช่วยให้เขาละทิ้งความเชื่อมวงมายนั่นและเข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ได้ในที่สุด ในฤดูร้อนปี ค.ศ. 1936 เหมา เจ๋อตงได้เขียนงานชิ้นสำคัญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับกลุ่มสมาคมลับเป็นชิ้นสุดท้ายของยุคสงครามกลางเมือง งานชิ้นนี้เป็นจดหมายเชิญชวนให้สมาคมพี่ชายใหญ่ในมณฑลหูหนานซึ่งเป็นบ้านเกิดของเหมาเองเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยแสดงให้เห็นความคล้ายคลึงและเชื่อมโยงกันทางอุดมการณ์อย่างชัดเจนระหว่างสมาคมพี่ชายใหญ่และพรรค

คอมมิวนิสต์จีนภายใต้การนำของเหมา (Schram, 2016) ทั้งในแง่ของการเรียกร้องความเป็นธรรมในการถือครองที่ดินของเกษตรกรยากจน การต่อต้านการกดขี่ของนายทุนและศักดินา และแนวคิดชาตินิยมต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน ณ เวลานั้นด้วยทั้งนี้ต้องยอมรับว่าความสามารถที่จะชักนำคนชั้นล่างในสังคมจีน ชนชั้นกรรมาชีพทั้งกรรมกรในเมืองและชาวนาในชนบทให้มาสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์นั้นเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะนำมาซึ่งความอยู่รอดของพรรคและความสำเร็จของการปฏิวัติสังคมนิยมในประเทศจีนในอนาคตได้

การปรับปรับแนวคิดของพรรคที่มีต่อศรัทธาทางศาสนาและความเชื่อท้องถิ่นของชนชั้นกรรมาชีพดังกล่าวนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้พรรคของเหมา เจ๋อตงจำนวนมากรอดชีวิตจากการเดินทัพทางไกลอันแสนลำเค็ญได้ พวกเขาได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มกองกำลังป้องกันตัวเองในชนบทรายทางที่พรรคเดินเท้าผ่านไป และมีกองกำลังของสมาคมลับอีกหลายกลุ่มเข้าร่วมพรรคในระหว่างทางของการเดินทัพทางไกลนั้นด้วย และเมื่อเดินทางไปถึงดินแดนทุรกันดารทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศแล้วก็ยังสามารถเรียกความสนับสนุนได้จากสมาคมสาธารณประโยชน์ในท้องถิ่นนั้นได้อีกด้วย กล่าวได้ว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนภายใต้การนำของเหมา เจ๋อตงในยุคก่อนสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในการชักนำขบวนการทางสังคมแนวพุทธหลายกลุ่มเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพรรคและกองทัพปลดแอกนับเป็นจุดพลิกผันเชิงนโยบายที่กลายมาเป็นเงื่อนไขสำคัญซึ่งนำไปสู่การมีชัยชนะในสงครามกลางเมืองจากยุทธศาสตร์ป่าล้อมเมือง (Elegant, 1951) เพราะภาคประชาสังคมที่เป็นเครือข่ายที่ยึดโยงชาวบ้านให้มีพลังสนับสนุนฝ่ายคอมมิวนิสต์ให้มีชัยชนะเหนือฝ่ายจีนคณะชาติที่อยู่ในเมืองนั้นโดยส่วนใหญ่แล้วก็คือเครือข่ายขบวนการทางสังคมแนวพุทธต่าง ๆ นั่นเอง

อย่างไรก็ดี หลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนภายใต้การนำของเหมา เจ๋อตงสามารถมีชัยชนะเหนือฝ่ายสาธารณรัฐจีนและประกาศสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นได้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 นั้นพรรคก็มีแนวโน้มกลับเข้าสู่นโยบายต่อต้านศาสนาแบบเดิมอย่างต่อเนื่อง แม้ในช่วงแรกจะไม่ได้มีการปราบปรามอย่างรุนแรงแต่ก็ไม่สนับสนุนให้ประชาชนแสดงความรู้สึกศรัทธาในศาสนาของความเชื่อทางไสยศาสตร์ซึ่งถูกเหมารวมว่าเป็นความงมงายทั้งสิ้น และยังหากมีความประสงค์จะเข้าทำงานในรัฐบาลหรือเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แล้วยังต้องแสดงการละทิ้งศรัทธาและความเชื่อเหล่านั้นโดยสิ้นเชิง สังคมนิยมแบบเหมาอิสต์กลายเป็นศาสนาของประชาชนทุกคน และพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็กลายเป็นขบวนการทางสังคมที่ใหญ่ที่สุดและมีความชอบธรรมเพียงหนึ่งเดียวในสังคมจีนหลังการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน สถานการณ์เลวร้ายลงอย่างต่อเนื่องเมื่อการปฏิวัติวัฒนธรรมเริ่มขึ้นในปลายทศวรรษ 1960 การเป็นสมาชิกขบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาหรือไสยศาสตร์ หรือแม้แต่การมีประวัติศาสตร์ร่วมกับองค์กรเหล่านั้นกลับกลายเป็นความผิดร้ายแรง สมาชิกพรรคที่เคยสร้างชาติร่วมกันมาตั้งแต่ยุคเดินทัพทางไกลและทหารในกองทัพปลดแอกที่เคยร่วมรบในสงครามกลางเมืองหลายคน

ถูกลงโทษ ทั้งปรับทัศนคติผ่านการใช้แรงงานหนัก ถูกทรมาน หลายคนถูกกดดันให้ฆ่าตัวตาย ในขณะที่อีกหลายคนถูกฆ่าตายในระหว่างรับโทษทัณฑ์อันเนื่องมาจากการมีความขัดแย้งเกี่ยวกับสมาคมลับ หรือกองกำลังป้องกันตัวเองยุคก่อนปฏิวัติ หรือสมาคมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่อาจจะเคยสนับสนุนและร่วมมือกับกิจกรรมของพรรคคอมมิวนิสต์จีนอย่างใกล้ชิดมาก่อน

6. พรรคคอมมิวนิสต์จีนกับการจัดการขบวนการทางสังคมแนวพุทธในยุคเปิดประเทศ: กรณีศึกษาฝ่าหลุนกง

หลังอสังกรรมของประธานเหมาไม่นานการปฏิวัติวัฒนธรรมก็สิ้นสุดลง ตั้ง เสี่ยวผิง ขึ้นครองอำนาจในฐานะผู้นำสูงสุดของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน และได้ประกาศนโยบายปฏิรูปและเปิดประเทศในปี ค.ศ. 1978 พร้อมกับการปฏิรูประบบเศรษฐกิจของจีนให้เปิดรับระบบตลาดและการลงทุนจากต่างประเทศนั้น รัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์ภายใต้การนำของเติ้งก็ประกาศให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาแก่ประชาชนชาวจีนด้วย แม้จะเป็นเสรีภาพที่มีข้อแม้แต่ก็ควรนับเป็นพัฒนาการที่ยิ่งใหญ่จากการห้ามศรัทธาในศาสนาและความเชื่อทางจิตวิญญาณทั้งหมด (นอกเหนือจากสังคมนิยมแบบเหมาอิลล์) ในยุคปฏิวัติวัฒนธรรม ขบวนการทางสังคมแนวพุทธรูปแบบต่าง ๆ ที่รอดชีวิตจากการกวาดล้างในยุคเหมามีโอกาสได้รับการฟื้นฟูภายใต้ระเบียบใหม่ของเสรีภาพอย่างมีขีดจำกัดของยุคเปิดประเทศ แม้รัฐบาลจีนยุคเปิดประเทศจะให้การรับรองศาสนาเพียงห้าศาสนาหลักคือ พุทธ เต๋า อิสลาม คาทอลิก และโปรเตสแตนต์ ให้ประชาชนสามารถนับถือและปฏิบัติได้อย่างถูกกฎหมาย แต่ก็มีพื้นที่สำหรับความเชื่อกับแนวทางปฏิบัติแบบผสมผสานตามอย่างศาสนาพื้นบ้านของจีนในยุคก่อนสมัยใหม่อยู่พอสมควร トラบเท่าที่ลัทธินั้น ๆ ไม่มีคำสอนที่จะทำลายอำนาจของรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนหรือส่งเสริมให้เกิดความไม่สงบขึ้นในสังคมซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่มั่นคงทางการเมืองได้ เพียงแต่กลุ่มผู้ปฏิบัติต้องยอมสังกัดอยู่ในศาสนาหลักศาสนาใดศาสนาหนึ่งและอยู่ภายใต้การตรวจสอบของเจ้าหน้าที่รัฐอย่างสม่ำเสมอเท่านั้น และในบางกรณีที่เกิดความนิยมในการฝึกปฏิบัติทางจิตวิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่งที่ไม่เข้าพวกใด ๆ ในห้าศาสนาหลักขึ้นมาบ้าง แต่รัฐบาลเล็งเห็นว่าการฝึกปฏิบัตินั้นไม่เป็นโทษต่อประชาชนและไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ รัฐบาลก็อาจจะตั้งหน่วยงานเฉพาะขึ้นมาเพื่อกำกับดูแลการฝึกปฏิบัติดังกล่าวขึ้นอีกต่างหาก

ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 เริ่มเกิดความนิยมในการฝึกฉีกง [氣功 – qi gong] ขึ้นอย่างมาก ในหมู่ชาวจีนแผ่นดินใหญ่ ฉีกงเป็นฝึกที่ผสมผสานการออกกำลังกาย การฝึกปราณ และการทำสมาธิไปพร้อม ๆ กัน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แพร่หลายอยู่ในสังคมจีนมาหลายพันปีแล้ว ฉีกงมีหลายสำนักและแต่ละสำนักก็มีการสอดแทรกหลักความเชื่อและศรัทธาทางศาสนาต่าง ๆ กัน เข้าไป แต่ที่เห็นเด่นชัดมากในหลายสำนักที่เป็นที่นิยมคืออิทธิพลของศาสนาพุทธและเต๋า นอกจาก

จะฝึกฉีกงเพื่อความแข็งแรงของร่างกายและจิตใจแล้วยังมีบางสำนักนำฉีกลงไปประกอบกับการฝึกศิลปะป้องกันตัว หรือใช้ฝึกร่วมกับการรักษาความป่วยไข้ต่าง ๆ ตามแบบการแพทย์แผนจีน ฉีงนั้นนับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจีนโบราณไม่ใช่วิธีที่ได้รับการยอมรับและส่งเสริมโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนในยุคเหมาด้วย แม้ในยุคปฏิวัติวัฒนธรรมก็ยังมีส่งเสริมให้สมาชิกพรรคฝึกฉีงเพื่อให้ร่างกายแข็งแรงอยู่เสมอ หลังจากเปิดประเทศแล้วประชาชนทั่วไปก็หันมาสนใจฝึกฉีงเพิ่มขึ้น เริ่มมีอาจารย์สอนฉีงสำนักต่าง ๆ ผุดขึ้นราวดอกเห็ด จนรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์ต้องตั้งสมาคมฉีงขึ้นเพื่อตรวจสอบและควบคุมสำนักสอนฉีงต่าง ๆ โดยเฉพาะ

ลัทธิฝ่าหลุนกงก็เกิดขึ้นในช่วงที่กระแสฉีงกำลังเป็นที่นิยมในประเทศจีน โดยเริ่มจากปรมาจารย์ผู้ก่อตั้งคือ หลี่ หงจื่อ ได้เริ่มสอนการออกกำลังกายและฝึกปราณในแบบที่เขาเรียกว่า “ฝ่าหลุนกง” ให้แก่สาธารณชนทั่วไปเป็นครั้งแรกที่เมืองฉางชุน มณฑลจี๋หลิน ซึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 1992 ลัทธิฝ่าหลุนกงของหลี่ นั้นขึ้นทะเบียนอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานที่ดูแลองค์กรในพุทธศาสนาทั้งหมด และเป็นสมาชิกของสมาคมฉีงอย่างถูกต้องตามกฎหมายด้วยอีกต่างหาก ทั้งนี้ก็เป็นเพราะคำสอนของฝ่าหลุนกงมีลักษณะผสมผสานการฝึกร่างกาย ฝึกปราณและสมาธิแบบฉีง เข้ากับคำสอนของพุทธศาสนาเป็นหลักและมีองค์ประกอบของเต๋าเสริมเล็กน้อย จะด้วยเหตุผลใดก็ยังไม่มีการอธิบายได้แน่ชัดแต่ว่าลัทธิฝ่าหลุนกงของหลี่ หงจื่อก็เป็นที่ยอมรับและเผยแพร่ไปอย่างรวดเร็วในช่วงสองปีแรกฝ่าหลุนกงได้รับการตอบรับจากรัฐบาลท้องถิ่นเป็นอย่างดี หลี่ได้รับรางวัลมากมายจากองค์กรระดับมณฑลและระดับภาคของพรรคคอมมิวนิสต์ และมีสมาชิกพรรคระดับกลางและระดับล่างจำนวนมากเข้าร่วมฝึกกับหลี่ด้วย มาถึงปี 1995 ฝ่าหลุนกงกลายเป็นปรากฏการณ์ระดับชาติ มีประชาชนจากมณฑลต่างๆ ทั่วประเทศร่วมฝึกและศึกษาคำสอนของหลี่นับสิบล้านคน หลี่ได้รับการร้องขอจากกระทรวงสาธารณสุขและสมาคมฉีงให้ร่วมมือกับทางรัฐเพื่อก่อตั้งสมาคมฝ่าหลุนกงเพื่อให้รัฐบาลสามารถตรวจสอบดูแลและควบคุมมวลมหาประชาชนที่ได้พากันหันมาฝึกฝ่าหลุนกงกันทั่วประเทศให้ทั่วถึงมากยิ่งขึ้น แต่หลี่ปฏิเสธ สมาคมฉีงจึงได้ออกประกาศให้องค์กรสมาชิกของสมาคมฉีงทุกองค์กรต้องมีตัวแทนสาขาของพรรคคอมมิวนิสต์จีนร่วมอยู่และเป็นผู้รับรองให้ ซึ่งหลี่ก็ปฏิเสธที่จะดำเนินการตามประกาศนี้อีก (Tong, 2002, pp. 795-820)

ความตึงเครียดระหว่างกลุ่มฝ่าหลุนกงกับสมาคมฉีงของรัฐบาลเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุด หลี่ หงจื่อตัดสินใจถอนตัวจากสมาคมฉีงในเดือนมีนาคม 1996 ทำให้ฝ่าหลุนกงกลายเป็นลัทธินอกกฎหมาย จากนั้นองค์กรโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลรวมทั้งสื่อกระแสหลักต่าง ๆ ก็เริ่มออกข่าวโจมตีฝ่าหลุนกงว่าเป็นลัทธิอันตราย ตามด้วยองค์กรชาวพุทธก็เริ่มออกมาตั้งคำถามกับฝ่าหลุนกง พร้อม ๆ กับที่องค์กรรัฐบาลที่กำกับดูแลกิจการในพุทธศาสนาออกประกาศเรียกร้องให้พุทธศาสนิกชนจีนไม่ยุ่งเกี่ยวกับฝ่าหลุนกง กระแสโจมตีฝ่าหลุนกงหนักขึ้นเรื่อย ๆ จนสมาชิกลัทธิดังกล่าวเริ่มตอบโต้ด้วยการชุมนุมประท้วงตามสถานที่สาธารณะต่าง ๆ หรือตาม

หน้าอาคารที่ตั้งขององค์กรโฆษณาชวนเชื่อหรือสื่อที่นำเสนอข่าวโจมตีฝ่าหลุนกง สถานการณ์เริ่มบานปลายสู่ความรุนแรงเมื่อวันที่ 22 เมษายน 1999 พลพรรคฝ่าหลุนกงพากันออกมาประท้วงที่หน้าทำการารวสารเยาวชนของวิทยาลัยครูเทียนจินซึ่งลงข่าวโจมตีฝ่าหลุนกงว่าเป็นลัทธิมหายและเป็นภัยต่อเยาวชน ปรากฏว่ามีตำรวจปราบจลาจลเข้าควบคุมสถานการณ์กว่าสามร้อยนาย และมีสมาชิกฝ่าหลุนกงถูกจับกุมทั้งสิ้น 45 คน ซึ่งนำไปสู่การประท้วงครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ลัทธิฝ่าหลุนกงในอีกสามวันต่อมา ชาวฝ่าหลุนกงกว่าหมื่นคนได้ไปรวมตัวกันที่ถนนหน้าทำเนียบจงหนานไห่ของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ ณ กรุงปักกิ่ง เมื่อวันที่ 25 เมษายน 1999 การชุมนุมเป็นไปอย่างสงบ และนายจู หรงจี ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ณ เวลานั้นได้ออกมาพบตัวแทนผู้ชุมนุมและเจรจาไกล่เกลี่ยจนเป็นที่พอใจของผู้ชุมนุมแล้วจึงได้สลายการชุมนุมไปอย่างสงบ

อย่างไรก็ดีการชุมนุมที่หน้าทำเนียบจงหนานไห่ครั้งนั้นสร้างความตื่นตระหนกให้แก่ผู้นำระดับสูงของรัฐบาลคอมมิวนิสต์จีนอย่างยิ่ง ประธานาธิบดีเจียง เจ๋อหมินมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติที่ร้ายแรงที่สุดนับตั้งแต่การชุมนุมของนักศึกษาที่จัตุรัสเทียนอันเหมินเมื่อปี ค.ศ. 1989 และมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องปราบปรามลัทธิฝ่าหลุนกงให้สิ้นซากไปโดยเร็วที่สุด นับตั้งแต่ปลายเดือนเมษายน 1999 รัฐบาลจีนก็ได้เริ่มเตรียมการสำหรับการกวาดล้างฝ่าหลุนกงอย่างเป็นระบบ มีการจัดตั้งคณะกรรมการ 610 (ตั้งชื่อตามวันที่สถาปนาคณะกรรมการกันขึ้นมา คือวันที่ 10 เดือนมิถุนายนปีเดียวกันนั่นเอง) ทำหน้าที่กวาดล้างฝ่าหลุนกงโดยเฉพาะ คณะกรรมการ 610 นี้เป็นคณะกรรมการที่ขึ้นตรงต่อคณะกรรมการการเมือง (Politburo) ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ไม่ต้องอยู่ในอาณัติหรือทำงานร่วมกับองค์กรควบคุมด้านศาสนาอื่น ๆ ของรัฐบาลแต่ประการใด การกวาดล้างเริ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในปลายเดือนกรกฎาคม 1999 ด้วยการจับกุมสมาชิกระดับสูงของขบวนการฝ่าหลุนกงกว่า 4,500 คนใน 29 มณฑลทั่วประเทศ พร้อมกับบังคับให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อีกราว 300,000 คนที่เคยมีประวัติข้องเกี่ยวกับฝ่าหลุนกงออกมาประกาศตัดขาดจากลัทธินี้อย่างเป็นทางการ แม้ว่าเหล่าหัวจ้อผู้ก่อตั้งฝ่าหลุนกงจะได้หลบหนีออกไปนอกประเทศแล้วแต่การจับกุมก็ยังคงดำเนินต่อไปอย่างเข้มข้นโดยยอดผู้ถูกจับกุมในคดีที่เกี่ยวข้องกับฝ่าหลุนกงเพิ่มขึ้นเป็นกว่า 20,000 คนภายในเดือนตุลาคมปีเดียวกันนั่นเอง ฝ่าหลุนกงถูกประกาศให้เป็นลัทธินอกกรีตและต้องห้ามในประเทศจีน ผู้ประกาศตนเป็นสาวกทุกคนมีโทษทางอาญาถึงจำคุกและปรับทัศนคติ ภายในระยะเพียงไม่ถึงครึ่งปีหลังของปี 1999 นั้นเองเครือข่ายของคณะกรรมการ 610 ภายใต้การสนับสนุนจากประธานาธิบดีเจียง เจ๋อหมินก็สามารถกวาดล้างลัทธิฝ่าหลุนกงที่เคยมีสำนักงานอยู่ทั่วประเทศและมีสาวกหลายสิบล้านคนลงได้อย่างราบคาบ สาวกจำนวนมากหลบหนีออกจากประเทศจีน ในขณะที่องค์กรสิทธิมนุษยชนหลายองค์กรก็ออกมาแสดงความห่วงใยในชะตากรรมของสาวกฝ่าหลุนกงที่ถูกทางการจีนจับกumnับหมื่นคน มีข่าวสื่อเกี่ยวกับการซ้อมทรมาน และประหารชีวิต และการขายอวัยวะของนักโทษ

คดีฝ่าหลุนกงที่เสียชีวิตขณะที่ยังต้องโทษเป็นผู้ต้องขังของรัฐบาลจีนอยู่ แม้เหล่าสาวกที่ลี้ภัยออกนอกประเทศจีนไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจะยังคงประกาศยืนยันความเชื่อในลัทธินี้ จัดพิมพ์เอกสารข้อมูลและจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับฝ่าหลุนกงต่อสาธารณชนอีกทั้งโจมตีรัฐบาลจีนเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนของสาวกฝ่าหลุนกงอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แต่ก็ดูเหมือนว่าจะไม่ประสบความสำเร็จมากนักในการสร้างฝ่าหลุนกงให้กลายเป็นศาสนาแห่งโลกยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งจะเป็นที่นิยมได้ในหมู่ชนชาติพันธุ์อื่น ๆ นอกเหนือจากชาวจีนด้วยกันเอง ส่วนในประเทศจีนนั้นก็ดูเหมือนว่ามาถึงปลายทศวรรษ 2010 รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ก็ค่อนข้างประสบความสำเร็จในการทำลายล้างฝ่าหลุนกงออกไปจากวัฒนธรรมและความทรงจำของคนส่วนใหญ่ของประเทศไปเป็นที่เรียบร้อยแล้ว (Tong, 2002, pp. 795-820)

อนึ่ง พรรคคอมมิวนิสต์จีนภายใต้การนำของเติ้ง เสี่ยวผิงและเจียง เจ๋อหมินในยุคต่อมานั้นไม่ได้มีนโยบายปราบปรามขบวนการทางสังคมแนวพุทธทุกชนิดในลักษณะเดียวกับที่ปราบปรามขบวนการฝ่าหลุนกง อันที่จริงในช่วงทศวรรษที่ 1990 ซึ่งจีนกำลังดำเนินการปราบปรามฝ่าหลุนกงอยู่นั้น ก็มีขบวนการทางสังคมแนวพุทธอีกหลายขบวนการที่ยังคงดำเนินการต่อไปได้และหลายกลุ่มก็ยังคงเคลื่อนไหวมาได้ถึงปัจจุบันด้วยซ้ำ ข้อเปรียบเทียบที่น่าสนใจยิ่งคือการจัดการกับกลุ่มสมาคมลับต่าง ๆ ในฮ่องกงและมาเก๊าซึ่งมีเกณฑ์จะโอนจากการเป็นอาณานิคมของอังกฤษและโปรตุเกสกลับมายู่ภายใต้อธิปไตยของสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี ค.ศ. 1997 และ 1999 ตามลำดับนั้น รัฐบาลคอมมิวนิสต์จีนมีท่าทีที่ประนีประนอมกับกลุ่มเหล่านี้มากกว่าท่าทีที่มีต่อฝ่าหลุนกงอย่างมีนัยสำคัญ เป็นที่ทราบกันดีว่าสมาคมลับต่าง ๆ ในฮ่องกงและมาเก๊า ซึ่งมีทั้งสมาคมสามเต้ม สมาคมพิชายใหญ่ และพรรคฟ้าดินนั้นมีบทบาทสำคัญในการเติบโตทางเศรษฐกิจของอดีตอาณานิคมทั้งสองมาตั้งแต่ปลายสมัยราชวงศ์ชิงแล้ว และต่อมาในปลายศตวรรษที่ 20 กลุ่มเหล่านี้ก็เริ่มมีอิทธิพลอย่างสำคัญในธุรกิจบันเทิงของฮ่องกง และบ่อนการพนันต่าง ๆ ในมาเก๊า ในการเตรียมรับฮ่องกงและมาเก๊ากลับสู่อธิปไตยของจีนนั้น รัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนกลับเลือกใช้แนวทางประนีประนอมและขอความร่วมมือจากสมาคมลับเหล่านี้อย่างสันติเพื่อให้กระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจและความสงบของอดีตอาณานิคมทั้งสองน้อยที่สุด เป็นผลให้สมาคมลับใหญ่ ๆ ในเขตปกครองตนเองพิเศษฮ่องกงและมาเก๊ายังคงดำเนินการในธุรกิจต่าง ๆ ของตนต่อมาได้จนถึงปัจจุบัน (Purbrick, 2019, pp. 305-322)

ที่น่าสนใจยิ่งไปกว่านั้นก็คือกลุ่มสมาคมลับในฮ่องกงและมาเก๊าเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนรัฐบาลจีนแผ่นดินใหญ่ในการรวบอำนาจในพื้นที่เขตปกครองพิเศษทั้งสองมากกว่ากลุ่มประชาสังคมอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ เห็นได้ชัดจากกรณีการประท้วงร่างกฎหมายส่งผู้ร้ายข้ามแดนในฮ่องกงตลอดปี 2019 นั้นกลุ่มสมาคมลับในฮ่องกงกลับออกมาแสดงความสนับสนุนรัฐบาลฮ่องกงและแนวทางของรัฐบาลกลางที่ปักกิ่งอย่างชัดเจน และผู้นำสมาคมเหล่านี้ทั้งในฮ่องกงและมาเก๊าก็ได้ออกมาแถลงจุดยืนความเป็น “สมาคมของคนรักชาติ” (patriotic organizations)

หลายครั้งหลายหนนับตั้งแต่ฮ่องกงและมาเก๊าได้โอนจากการเป็นอาณานิคมตะวันตกมาเป็นเขตการปกครองพิเศษของจีนมาจนถึงปัจจุบัน และจากถ้อยแถลงของพวกเขาที่จับความได้ชัดเจนว่าความรักชาติของกลุ่มสมาคมลับเหล่านี้ก็คือการมีจุดยืนทางการเมืองที่สนับสนุนรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างไม่มีเงื่อนไขนั่นเอง ในส่วนของการดำเนินธุรกิจสีเทาทั้งในวงการบินทั้งฮ่องกงและบ่อนการพนันต่าง ๆ ของมาเก๊านั้นก็ยังคงดำเนินต่อไปถือเป็นส่วนหนึ่งของกำลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจในเขตปกครองพิเศษทั้งสอง และแม้จะไม่ตรงกับอุดมการณ์สังคมนิยมของรัฐบาลคอมมิวนิสต์จีนเสียทีเดียวฝ่ายรัฐบาลปักกิ่งก็เห็นว่าเป็นสิ่งที่สมควรอนุโลมได้ในฐานะที่สมาคมลับเหล่านี้ยังคงดำเนินการอยู่ในฮ่องกงและมาเก๊าซึ่งยังคงเป็นส่วนหนึ่งของหลักการ “หนึ่งประเทศสองระบบ” ในทางเศรษฐกิจต่อไปอีกเกือบสามทศวรรษตามแนวทางของเติ้ง เสี่ยวผิงนั่นเอง

7. ข้อสังเกตที่น่าสนใจบางประการเกี่ยวกับการปราบปรามลัทธิฝ่าหลุนกงของรัฐบาลจีน

การปราบปรามลัทธิฝ่าหลุนกงของรัฐบาลจีนตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1999 และสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกับการปราบปรามลัทธิความเชื่อต่าง ๆ ตลอดจนขบวนการทางสังคมแนวพุทธที่มีลักษณะใกล้เคียงกับฝ่าหลุนกงหลายประการที่น่าสนใจและบ่งชี้ความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการในความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับขบวนการทางสังคมแนวพุทธที่น่าสนใจ ก่อนอื่นผู้วิจัยจะขอเสนอความคล้ายคลึงและความสืบเนื่องหลายประการระหว่างขบวนการฝ่าหลุนกงกับขบวนการทางสังคมแนวพุทธแบบต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอไปในตอนต้นของบทความนี้ เพื่อให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่ากรณีศึกษาเรื่องฝ่าหลุนกงนั้นเป็นตัวอย่างพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนและขบวนการทางสังคมแนวพุทธตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยชิ้นนี้อย่างแท้จริง

1. สำนักฝ่าหลุนกงนั้นขึ้นทะเบียนอยู่ภายใต้การดูแลควบคุมขององค์กรภาครัฐที่กำกับดูแลองค์กรภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในสาธารณรัฐประชาชนจีน แม้ว่าหลักคำสอนของฝ่าหลุนกงจะมีลักษณะที่ผสมผสานแนวคิดจากหลาย ๆ ศาสนาและมืองค์ประกอบของลัทธิเต๋าที่โดดเด่น แต่ในทางกฎหมายและจากมุมมองขององค์กรภาครัฐที่กำกับดูแลนั้น จัดว่าสำนักฝ่าหลุนกงที่มีหฺลี้ หงจื้อเป็นอาจารย์ใหญ่ผู้ก่อตั้งนั้นจัดเป็นองค์กรในพุทธศาสนาอย่างชัดเจน

2. ฝ่าหลุนกงเคยขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกของสมาคมคิงของรัฐบาลจีน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลสำนักสอนและฝึกปฏิบัติการออกกำลังกาย ฝึกปรารถนา และฝึกสมาธิในแนวคิงทัวประเทศ มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมสุขภาพประชากรผ่านการฝึกคิงซึ่งเป็นการฝึกออกกำลังกายไปพร้อมกับแนวทางปฏิบัติที่ดัดแปลงมาจากแนวทางของลัทธิความเชื่อหลายประการทั้งพุทธเต๋า และศาสนาพื้นเมืองจีนอื่นๆ คิงเคยเป็นองค์ประกอบสำคัญของการฝึกกังฟูซึ่งเป็นฐานรากของการฝึกศิลปะป้องกันตัวของกองกำลังป้องกันตัวเองระดับท้องถิ่นต่าง ๆ มาก่อน และการที่

รัฐบาลคอมมิวนิสต์ปรับเอาสิ่งมาเป็นองค์ประกอบของการฝึกความแข็งแรงของร่างกายและ ศิลปะป้องกันตัวให้กับทหารในกองทัพปลดแอก รวมทั้งเยาวชนแดง (Red guards) ในยุคปฏิวัติ วัฒนธรรมก็เป็นนโยบายหนึ่งในการประนีประนอมและกลืนกลายเอาแนวทางของกองกำลังป้องกัน ตัวเองระดับท้องถิ่นต่าง ๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางกระแสหลักของพรรคคอมมิวนิสต์ และฝ่าหลุนกงก็เป็นอีกสำนักหนึ่งซึ่งสมาทานแนวทางนี้ในลักษณะเดียวกันนี้ภายในกรอบ เกณฑ์ที่รัฐบาลคอมมิวนิสต์เปิดให้หลังจากประกาศนโยบายเสรีภาพในการนับถือศาสนาในยุค ปฏิรูปและเปิดประเทศแล้ว

แต่การปราบปรามฝ่าหลุนกงของรัฐบาลจีนในปลายปี 1999 นั้นไม่ได้ปราบปรามด้วย เหตุผลในความเป็นศาสนาหรือลัทธิความเชื่อมหายังเช่นที่เคยเป็นมาในยุคแรกสถาปนาพรรค หรือในสมัยเหมาโดยเฉพาะในช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม (ค.ศ. 1966-1976) ตามคำวินิจฉัยของ ประธานาธิบดีเจียง เจ๋อหมินนั้นจะเห็นได้ว่าฝ่าหลุนกงไม่ได้ผิดที่เป็นองค์ที่ประกาศความศรัทธา ในศาสนาหรือลัทธิความเชื่ออำนาจเหนือธรรมชาติใด ๆ ความผิดของขบวนการฝ่าหลุนกงกลับ ถูกเปรียบเทียบว่าร้ายแรงพอ ๆ กับการชุมนุมประท้วงต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มนิสิต/นักศึกษา ที่จัตุรัสเทียนอันเหมินเมื่อปี 1989 ภัยจากฝ่าหลุนกงเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐบาลพรรค คอมมิวนิสต์ เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ ไม่ใช่ภัยจากการมอมเมาประชาชน

ในขณะที่สำนักฝึกอื่น ๆ ยังดำเนินการต่อไปได้อย่างถูกกฎหมาย และองค์กรทาง ศาสนาที่ขึ้นทะเบียนในศาสนาหลักที่รัฐบาลจีนรับรองทั้งห้าศาสนาก็ยังคงดำเนินการต่อไปได้ โดยปราศจากการเบียดเบียนจากภาครัฐ แต่ฝ่าหลุนกงต้องถูกปราบปรามอย่างรุนแรงเพราะ แสดงการกระต้างกระเดื่องต่ออำนาจรัฐอย่างเปิดเผยด้วยการไม่ยินยอมให้ความร่วมมือกับรัฐใน การจัดตั้งสมาคมฝ่าหลุนกงที่มีตัวแทนจากภาครัฐร่วมเป็นคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบและ ควบคุมได้อย่างเต็มที่ และยังถอนตัวออกจากสมาคมดังกล่าวของรัฐบาลจีนซึ่งเป็นองค์กรที่มีสิทธิ ตามกฎหมายที่จะตรวจสอบและควบคุมการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติจำพวกดังกล่าวทุกสำนัก และความผิดที่ร้ายแรงที่สุดของขบวนการฝ่าหลุนกงก็คือการหาญกล้าจัดการชุมนุมใหญ่ที่หน้า ทำเนียบจงหนานไห่ซึ่งกลุ่มผู้นำสูงสุดของพรรคคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะประธานาธิบดีเจียง เจ๋อหมิน มองว่าเป็นการข่มขู่คุกคามกลุ่มผู้นำรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จีนอย่างอู้อาจ ฝ่าหลุนกงจึงต้อง ถูกปราบอย่างกบฏโดยหน่วยงานที่รัฐตั้งขึ้นมาโดยเฉพาะคือคณะกรรมการ 610 ซึ่งขึ้นตรงต่อ คณะกรรมการการเมืองและไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับใดๆ กับกลไกการควบคุมองค์กรทางศาสนา ของรัฐบาลคอมมิวนิสต์จีน

การจัดการกับฝ่าหลุนกงของรัฐบาลคอมมิวนิสต์จีนด้วยกระบวนการดังกล่าวข้างต้น แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงทั้งในสถานภาพและจุดยืนทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์จีน อย่างมีนัยสำคัญ ประการแรกคือพรรคได้เปลี่ยนจากการเป็นพรรคปฏิวัติซึ่งมีพันธกิจสำคัญใน การนำมวลชนต่อสู้กับอำนาจกระแสหลักดังเช่นที่เคยเป็นในยุคทศวรรษ 1930-1940 มาเป็น

พรรครัฐบาลผู้ครอบครองอำนาจกระแสหลักในฐานะผู้เผด็จการ ดังนั้นพรรคไม่จำเป็นต้องประนีประนอมกับกลุ่มอำนาจชายขอบต่าง ๆ เพื่อร่วมมือกันโค่นล้มศัตรูที่ครอบครองอำนาจทางการเมืองกระแสหลักอีกต่อไป แต่ในขณะเดียวกันพรรคคอมมิวนิสต์จีนในปลายศตวรรษที่ 20 ถึงต้นศตวรรษที่ 21 ก็อาจถือได้ว่าเป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่มีสมาชิกมากที่สุดในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พรรคได้สถาปนาอิทธิพลและอำนาจนำทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมได้โดยไม่ต้องห่วงกังวลว่าจะถูกท้าทายจากกลุ่มอุดมการณ์อื่นใด และพรรคมาถึงจุดนี้ได้ด้วยการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์สังคมนิยมเหมาอิลี่ของตนอย่างสุดโต่ง เปิดรับระบบตลาด และผลักดันประเทศให้เข้าสู่การแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจทุนนิยมโลก ด้วยเหตุนี้พรรคจึงมีความมั่นใจที่จะให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาแก่ประชาชนได้ เพื่อให้สังคมจีนและพลเมืองจีนสามารถปรับตัวเข้ากับบางมาตรฐานทางเสรีภาพของทุนนิยมโลกซึ่งอาจจะช่วยให้สามารถสื่อสารค้าขาย และขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองไปสู่พลเมืองของโลกภายนอกสาธารณรัฐประชาชนจีนในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีศรัทธาในศาสนาหรือเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติหรือแม้กระทั่งแนวทางปฏิบัติทางไสยศาสตร์ที่คาร์ล มาร์กซเคยติตร่าว่าเป็นเครื่องมอมเมามวลชนก็ไม่ได้เป็นภัยร้ายแรงในสายตาของพรรคคอมมิวนิสต์จีนอีกต่อไป เพราะรัฐบาลจีนได้เข้ารับและปรับตัวเข้ากับกลไกตลาดเสรีและทุนนิยมโลกซึ่งเป็นความชั่วที่ร้ายแรงยิ่งกว่าศาสนาเสียอีกในสายตาของสังคมนิยมคลาสสิกสายมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ สิ่งเดียวที่ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีนอย่างเจียง เจ๋อหมินหวาดกลัวมากที่สุดในยุครอยต่อระหว่างสหัสวรรษ กลับกลายเป็นกลุ่มแนวคิด ความเชื่อ อุดมการณ์บางอย่างที่มีความสามารถในการปรับตัว ประนีประนอม และเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสถานการณ์โลกปัจจุบันและความต้องการของมวลชนรากหญ้าของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ดีพอๆ กับหรือดีกว่าอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ฝ่าหลุนกงเป็นได้ทั้งลัทธิความเชื่อ มีทั้งองค์ประกอบของพุทธและเต๋า เป็นทั้งวิธีการรักษาสุขภาพ และเป็นรูปแบบการออกกำลังกายที่มีความเป็นจีนแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นที่นิยมในมวลชนรากหญ้าของจีนมานานับพันปีแล้ว กลุ่มคนเหล่านี้เชื่อมั่นในอุดมการณ์ทางเลือกนี้มากพอที่จะกล้าท้าทายอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดของพรรคคอมมิวนิสต์จีน กล้าที่จะปฏิเสธการควบคุมและตรวจสอบจากองค์กรของรัฐบาล กล้ากล่าวอ้างว่าอุดมการณ์ของตนนั้นมีจำนวนสมาชิกมากยิ่งขึ้นกว่าจำนวนสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน และกล้านำพลพรรคนับหมื่นคนไปแสดงพลังข่มขู่คุกคามผู้นำสูงสุดของพรรคคอมมิวนิสต์จีนถึงหน้าทำเนียบจงหนานไห่

ในท้ายที่สุดฝ่าหลุนกงจึงต้องถูกปราบปรามอย่างรุนแรงที่สุดในฐานะภัยต่อความมั่นคงทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์จีน เพราะขบวนการทางสังคมแนวพุทธอันนี้เป็นพลังภาคประชาสังคมกลุ่มเดียวในรอบศตวรรษที่ผ่านมาที่มีศักยภาพในการรื้อจลาจลชนรากหญ้าของจีนได้มากพอที่จะท้าทายอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ เพราะในความเป็นจริงแล้วพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็ประสบความสำเร็จในการสถาปนาอำนาจเผด็จการของตนเองได้อย่างมั่นคงก็

ด้วยความสามารถในการเปิดรับ ปรับตัว และประนีประนอมกับความเป็นพหุวัฒนธรรม และใช้ความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงในทางอุดมการณ์ได้ตลอดเวลาในลักษณะเดียวกับกลุ่มชนวงการทางสังคมแนวพุทธนี้แหละในการครองใจมวลชนพลเมืองจีนที่มีจำนวนมากถึงหนึ่งในสี่ของประชากรโลกมาได้ตลอดยุคสงครามเย็นและจวบจนถึงปัจจุบัน พลังอันยิ่งใหญ่ที่ช่วยให้ป่าของเหมา เจ๋อตงสามารถล้อมและเอาชนะเมืองของเจียง ไคเช็กได้เมื่อยุคสงครามกลางเมือง ก็เป็นพลังแบบเดียวกับที่มาล้อมทำเนียบจงหนานไห้และทำให้เจียง เจ๋อหมินรู้สึกถูกข่มขู่คุกคามอย่างหนักจนต้องดำเนินการกวาดล้างอย่างรุนแรงมากที่สุดเท่าที่เคยทำมาในประวัติศาสตร์สาธารณรัฐประชาชนจีนนั่นเอง

8. บทสรุป: พหุวัฒนธรรมบนเส้นขนานกับการสถาปนาอำนาจนำทางศรัทธาและความเชื่อของพรรคคอมมิวนิสต์จีน

แท้จริงแล้วพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีรากเหง้าทางอุดมการณ์มาจากแนวคิดมาร์กซิสต์เลนินนิสต์ที่ถือกำเนิดในโลกตะวันตกมานาน้อยเพียงไร? และคอมมิวนิสต์แบบที่จีนที่เรียกว่า “เหมาอิสต์” ในยุคทศวรรษที่ 1930-1970 และ “สังคมนิยมแบบจีน” ในยุคปฏิรูปและเปิดประเทศภายใต้การนำของเติ้ง เสี่ยวผิงตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมานั้นเป็นอุดมการณ์ที่ “เป็นอื่น” ต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านของจีนเพราะเหตุว่ามีต้นตอที่มาจากโลกตะวันตกจริงหรือ? ถ้าจะลองทำความเข้าใจ “เหมาอิสต์” ผ่านกรอบคิดแบบกบฏชาวนา และมอง “สังคมนิยมแบบจีน” ในยุคปฏิรูปด้วยมโนทัศน์เดียวกับทุนนิยมของชาวจีนโพ้นทะเลก็อาจจะเห็นได้ว่าสิ่งที่เราเรียกว่า “คอมมิวนิสต์แบบจีน” นั้นแท้จริง ๆ แล้วมีความใกล้เคียงกับวัฒนธรรมพื้นบ้านของจีนมากกว่าทฤษฎีทางการเมืองของนักปรัชญาชาวตะวันตกอย่างมาร์กซ์และเลนินมากนัก

แนวคิดสังคมนิยมของ เหมา เจ๋อตง ว่าด้วยการจัดตั้งแรงงานภาคเกษตร อันได้แก่ชาวนาซึ่งเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศมาตั้งแต่แรกเกิดอารยธรรมจีน ณ ลุ่มน้ำหวงเหอจนถึงทศวรรษ 1920 ซึ่งเจียง ไคเช็กกำลังสนธิกำลังทุกภาคส่วนเพื่อกวาดล้างสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้หมดไปจากพรรคก๊กมินตั๋งและสาธารณรัฐจีนภายใต้การปกครองของเขานั้นเป็นสังคมนิยมที่แตกต่างจากแนวคิดของมาร์กซ์อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ตามหลักพัฒนาการทางประวัติศาสตร์แบบมาร์กซ์นั้นสังคมนิยมควรต้องพัฒนาจากสังคมทุนนิยมที่ยังชีพด้วยการเก็บของป่าล่าสัตว์ ไปสู่การลงหลักปักฐานก่อเกิดอารยธรรมในสังคมเกษตร จากนั้นพัฒนาผ่านการซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิตในรูปแบบต่าง ๆ เข้าสู่สังคมการค้า เมื่อการค้าเจริญขึ้นเรื่อย ๆ และมีพัฒนาการในกระบวนการผลิต ขนส่ง และแลกเปลี่ยนด้วยวิธีการใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพขึ้นจนเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม เศรษฐกิจแบบทุนนิยมเติบโตถึงขีดสุดนำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำทางสังคม นายทุนเอาเปรียบชนชั้นกรรมาชีพซึ่งส่วนใหญ่คือกรรมกรโรงงานเพื่อให้ได้กำไร

สูงสุดและขยายทุนต่อไป นำไปสู่การรวมตัวของชนชั้นกรรมาชีพทำการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ ทำลายล้างชนชั้นนายทุน และสถาปนาเผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ ปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งจะนำพาสังคมไปสู่การสลายชนชั้น และให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติและเป็นสุขในสังคมอุดมคติที่เรียกว่า “ยูโรเปีย” ในที่สุด การที่เหมาเสนอให้ตั้งวงจรประวัติศาสตร์ตามทฤษฎีของมาร์กซ์และดำเนินการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ล้มล้างชนชั้นนายทุนตั้งแต่ในชั้นที่สังคมจีนยังเป็นสังคมเกษตรและมีแรงงานผู้ผลักดันการปฏิวัติส่วนใหญ่เป็นชาวนานั่น เป็นแนวทางที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นต้นทางของอุดมการณ์ปฏิวัติสังคมนิยมเป็นชาติแรก อีกทั้งปัญญาชนผู้สถาปนาพรรคคอมมิวนิสต์จีนยุคเริ่มแรกอย่าง เฉิน ตู๋ซีว ก็ขัดแย้งกับเหมาในประเด็นนี้จนถึงขั้นต้องออกจากพรรคและยุติบทบาททางการเมืองผ่านพรรคคอมมิวนิสต์จีนไปโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้ก็เพราะผู้ที่ยึดมั่นในแนวทางสังคมนิยมคอมมิวนิสต์แบบมาร์กซ์และเลนินย่อมเห็นว่าการลัทธิวงจรประวัติศาสตร์แบบเหมานั้นจะนำไปสู่ความชะงักงันในการพัฒนา กล่าวคือเมื่อกวาดล้างชนชั้นนายทุนหมดสิ้นไปตั้งแต่ยุคที่แรงงานภาคการผลิตส่วนใหญ่ของประเทศยังเป็นชาวนาอยู่นั้น ต่อไปย่อมจะประสบปัญหาไม่อาจนำสังคมไปสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมได้ เพราะขาดแคลนทั้งทุนจากนายทุนที่ถูกกำจัดไปและความรู้ความเชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีจากปัญญาชนที่เป็นนายทุนน้อย ทั้งนี้เพราะโดยหลักการแล้วการปฏิวัติอุตสาหกรรมจะเกิดขึ้นได้เฉพาะในสังคมทุนนิยมเท่านั้น และการปฏิวัติสังคมนิยมก็ควรจะเกิดขึ้นเฉพาะเมื่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้พัฒนาไปจนถึงขั้นที่ผลักดันให้ทุนนิยมก้าวหน้าไปจนถึงที่สุดและก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำและเอารัดเอาเปรียบแรงงานในภาคอุตสาหกรรมจนเป็นเหตุให้เกิดการปฏิวัติและนำมาซึ่งเผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพเท่านั้น ซึ่งปัญหาของการเปลี่ยนเป็นคอมมิวนิสต์ก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรมของเหมานั้นก็นำมาซึ่งปัญหาร้ายแรงด้านการพัฒนาจริง ๆ ทั้งความล้มเหลวโดยสิ้นเชิงของนโยบายก้าวกระโดดที่ยิ่งใหญ่ (Great Leap Forward – 大跃进) ซึ่งคือความพยายามปฏิวัติอุตสาหกรรมโดยปราศจากเงินทุนและความช่วยเหลือทางเทคโนโลยีจากภายนอกประเทศ และความปั่นป่วนวุ่นวายตลอดทศวรรษแห่งการปฏิวัติวัฒนธรรม (Great Proletarian Cultural Revolution – 文化大革命) ซึ่งนำพาลัทธิเหมาอิสต์จากการเป็นลัทธิแก้ของมาร์กซิสต์เลนินนิสต์สู่ความเป็นลัทธิบูชาตัวบุคคลอย่างเต็มรูปแบบ และทำให้เกิดการชะงักงันยาวนานในการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้านเป็นระยะเวลายาวนานถึงสิบปี

แนวทางปฏิวัติสังคมนิยมแบบเหมานั้นไม่อาจกล่าวได้ว่ารับอิทธิพลจากอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ตะวันตกทั้งในแง่ทฤษฎีและแง่ปฏิบัติ แต่หากนำมาเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์ทางสังคมและการเมืองอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นในหลายยุคหลายสมัยตลอดประวัติศาสตร์ยุคจักรวรรดิของจีนก็จะเห็นได้ว่ามีความคล้ายคลึงและใกล้เคียงกันทั้งในเชิงอุดมการณ์และในแนวทางปฏิบัติ การปฏิวัติสังคมนิยมเกษตรแบบเหมานั้นเป็นเพียง “กบฏชาวนา” ที่นำมาแต่งหน้าทาปากให้มีรูปลักษณ์ภายนอกดูสมัยใหม่ (modern) และเหมือนจะได้รับอิทธิพลตะวันตกตามที่

เป็นที่นิยมในยุครัตนโกสินทร์ที่ 20 ของจีนนั่นเอง อันที่จริงการปฏิวัติที่ประสบความสำเร็จหรือเกือบจะสำเร็จทุกครั้งในประเทศจีนตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี ค.ศ. 1949 นั้นก็ล้วนแล้วแต่เป็นกบฏชาวนาที่นำมาแต่งหน้าทาปากให้ดูเป็นฝรั่งทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นกบฏไท่ผิงซึ่งผู้นำคือ หง ชีวฉวน นั้นอ้างตัวว่าเป็นน้องชายของพระเยซู และรับบัญชาจากพระผู้เป็นเจ้าให้มาขับไล่อาชญาชนแมนจูที่ปกครองแผ่นดินจีนผ่านราชวงศ์ชิง หรือการปฏิวัติซินไฮ่ซึ่งนำโดย ซุน ยัตเซน ที่อ้างแนวทางการนำประเทศสู่ความเป็นสมัยใหม่ตามอย่างตะวันตก ทั้งในแง่ของการเปลี่ยนประเทศเป็น “สาธารณรัฐ” และการผนวกเอาแนวคิดของนักปรัชญาตะวันตกเข้ามาอยู่ในอุดมการณ์หลักของการปฏิวัติสามประการที่เรียกว่า “ลัทธิไตรราษฎร์” (Three Principles of the People – 三民主義) ของซุน ยัตเซน แต่ในทางปฏิบัตินั้นทั้งกบฏไท่ผิง การปฏิวัติซินไฮ่ และการปฏิวัติคอมมิวนิสต์แบบเหมานั้นล้วนแล้วแต่มีแก่นแกนทางอุดมการณ์เป็นกบฏชาวนาเหมือนกัน กล่าวคือ ทั้งสามขบวนการนั้นล้วนแล้วแต่ใช้ชนชั้นกรรมาสีพในภาคเกษตรเป็นกำลังหลักในการต่อสู้เพื่อล้มล้างชนชั้นปกครอง ด้วยเหตุนี้ทั้งสามขบวนการจึงมีนโยบายสำคัญที่มุ่งแก้ปัญหาให้ชาวนาซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นหลัก และปัญหาที่ใหญ่ที่สุดของชาวนาจีนทุกยุคสมัยก็คือการขาดแคลนที่ดินทำกิน ดังนั้นทั้งกบฏไท่ผิง ทั้งการปฏิวัติซินไฮ่ และคอมมิวนิสต์แบบเหมาจึงยึดมั่นในการปฏิรูปที่ดินเป็นเครื่องมือเชิงอุดมการณ์ที่สำคัญที่สุดในการชนะใจชาวนาและล้มล้างการปกครองของชนชั้นศักดินาและนายทุนได้สำเร็จ

กบฏไท่ผิงนั้นมีหลักการที่เรียบง่ายชัดเจนที่สุดคือที่ดินทั้งหมดที่ฝ่ายกบฏยึดมาได้จะได้รับการแบ่งสรรและแจกจ่ายไปในหมู่ผู้สนับสนุนฝ่ายกบฏอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ถ้าสนับสนุนกบฏก็จะได้ที่ดินถ้าไม่สนับสนุนหรือไปสนับสนุนฝ่ายรัฐบาลที่จะมาปราบกบฏก็ต้องตายสถานเดียว การปฏิวัติซินไฮ่นั้นนำเสนอนโยบายปฏิรูปที่ดินนี้อย่างซับซ้อนมากขึ้นพอสมควร โดยการอ้างอิงแนวคิด “ปฏิรูปภาษีเดียว” (Single tax reform) ของนักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกันสำนักมาร์กซิสต์ชื่อ Henry George มาเป็นฐานรากของลัทธิไตรราษฎร์ข้อที่ 3 คือความอยู่ดีกินดีของประชาชน (People's Livelihood – 民生主義) กล่าวคือ หากการปฏิวัติสำเร็จและสามารถสถาปนาสาธารณรัฐขึ้นมาได้ รัฐบาลจะยกเลิกการเก็บภาษีอื่นๆ ทุกชนิดคงเหลือไว้เพียงภาษีที่ดินอย่างเดียวเท่านั้น และภาษีที่ดินนี้จะเก็บตามจริงคือใครใช้ที่ดินมากก็เก็บภาษีมากใครไม่ใช้ที่ดินเลยก็ไม่ต้องเสียภาษี หรือแปลอีกอย่างหนึ่งก็คือรัฐจะยึดที่ดินทั่วประเทศมาเป็นของรัฐและประชาชนต้องเสียค่าเช่าที่ดินให้รัฐตามสัดส่วนที่ดินที่ตัวเองใช้ ซึ่งจะทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรการผลิตที่สำคัญที่สุดคือที่ดินได้มากยิ่งขึ้น ส่วนสังคมนิยมแบบเหมานั้นทันทีที่ประสบความสำเร็จในการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นมาได้แล้ว นโยบายแรกๆ ที่ดำเนินการคือการปฏิรูปที่ดินทั่วประเทศในระหว่าง ค.ศ. 1949-1951 โดยการยึดที่ดินจากนายทุนและเจ้าของที่ดินรายใหญ่ที่หากินกับการให้ชาวนายากจนเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตรนั้นมาเป็น

ของรัฐ มีการตั้งศาลประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ให้ชาวนาที่เช่าที่และลูกหนี้ทั้งหลาย มากล่าวโทษ ประจาน และลงโทษกลุ่มนายทุนและเจ้าของที่ดินเหล่านี้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการ ทรมาน การใช้แรงงานหนัก เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตไปเป็นจำนวนมาก ในขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์ ก็ประสบความสำเร็จในการกำจัดชนชั้นนายทุนและยกระดับคุณภาพชีวิตของชนชั้นกรรมาชีพ ในภาคเกษตรขึ้นมาได้อย่างมีนัยสำคัญตามสิ่งที่อ้างว่าเป็นอุดมการณ์สังคมนิยมเกษตรแบบเหมา นั้นเอง

ในความเป็นกบฏชาวนาของสังคมนิยมเกษตรแบบเหมานั้นก็เป็นเหตุให้มีความคล้อยคลึง ในเชิงอุดมการณ์และกลุ่มเป้าหมายกับพุทธศาสนาที่เข้ามาแพร่หลายและเป็นที่นิยมในหมู่ ชาวนารากหญ้าของสังคมจีนตั้งแต่ศตวรรษแรก ๆ ของประวัติศาสตร์จีนยุคจักรวรรดิ พุทธศาสนา นั้นเข้ามาในฐานะศาสนาภพสำหรับชาวนารากหญ้าของจีน เพราะตั้งอยู่บนฐานรากของ ความเสมอภาคซึ่งขัดแย้งกับโครงสร้างสังคมชนชั้นแบบขงจื้อโดยตรง พุทธศาสนาสำหรับคน ชนล่างเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าสู่ความดับทุกข์ได้อย่างเท่าเทียมปราศจากชนชั้น และยังเป็น ช่องทางในการศึกษาหาความรู้ขั้นพื้นฐานโดยที่ไม่จำเป็นต้องเข้าสู่ระบบการสอบเข้ารับราชการ ทั้งผู้หญิง คนจน และคนชายขอบทั้งหลายที่ไม่อาจเข้าสุการศึกษาเพื่อสอบรับราชการได้ก็อาจ แสวงหาความรู้พื้นฐานเพื่อการอ่านออกเขียนได้จากศึกษาพระธรรมในพุทธศาสนา ที่สำคัญ พุทธศาสนาในสังคมชนชั้นล่างของจีนยังมีความสามารถในการปรับตัวอย่างสูง สามารถผสม กลมกลืนกับความเชื่อพื้นเมืองทั้งเต๋าและขงจื้อระดับพื้นฐานตลอดจนความเชื่อไสยศาสตร์ของ แต่ละท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืนไร้รอยต่อ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรแปลงเพศเป็นกวนอิมได้ และพระวัดเส้าหลินก็สามารถฝึกศิลปะป้องกันตัวจนกลายเป็นกองกำลังป้องกันตัวเองที่มี ชื่อเสียงในยุทธภพได้ คุณลักษณะความยืดหยุ่นดังกล่าวของพุทธศาสนาในสังคมชาวนานั้น ทำให้พุทธศาสนากลายมาเป็นส่วนประกอบของความเชื่อพื้นบ้านหรือศาสนาผสม (syncretic religion) ได้อย่างกลมกลืน องค์ประกอบต่าง ๆ ของพุทธศาสนาจึงเข้ามาแทรกซึมอยู่ในขบวนการ ทางสังคมของชนรากหญ้าในหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นสมาคมลับ กองกำลังป้องกันตัวเอง ระดับท้องถิ่น หรือสมาคมสาธารณประโยชน์ และได้มีส่วนในการเคลื่อนไหวซึ่งนำไปสู่ความ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองสำคัญ ๆ หลายต่อหลายครั้งของขบวนการทางสังคมเหล่านี้

ถ้าจะถามว่าสิ่งที่บทความนี้เรียกรวม ๆ ว่า “ขบวนการทางสังคมแนวพุทธ” อย่างสมาคม ลับ กองกำลังป้องกันตนเองระดับท้องถิ่น หรือสมาคมสาธารณประโยชน์ที่เข้าไปมีบทบาททาง การเมืองและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญหลาย ๆ ครั้งนั้นมียุทธศาสตร์ทาง ศาสนาที่เป็นพุทธจริง ๆ มากน้อยเพียงไรก็คงจะเป็นเรื่องที่ตอบได้ยากพอ ๆ กับการตอบคำถาม ที่ว่ากลุ่มสมาคมลับพรรคฟ้าดินที่สนับสนุนการปฏิวัติซินไฮ่ที่นำโดยซุน ยัตเซน หรือสมาคมลับ พี่ชายใหญ่ (Ge Lao Hui – 哥老會) ที่มาสนับสนุนการปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์จีนภายใต้ การนำของเหมา เจ๋อตงนั้นมีความเข้าใจในหลักการลัทธิไตรราษฎร์หรืออุดมการณ์สังคมนิยม

เกษตรแบบเหมาผ้าน้อยเพียงไร เพราะในความเป็นจริงขบวนการทางสังคมของชาวบ้านรากหญ้าเหล่านี้ก็จะต้องมีความเข้าใจในปรัชญาศาสนาและอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันไปตามแต่บริบทของแต่ละชุมชน ประเด็นสำคัญที่งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการนำเสนอคือความสามารถในการปรับตัวให้กลมกลืนกับความเชื่ออันหลากหลายของสังคมชนชั้นล่างในประเทศจีนตั้งแต่ยุคจักรวรรดิจนยุคสมัยใหม่ของพุทธศาสนาและอุดมการณ์สังคมนิยมเกษตรแบบเหมาผ้านั้นมีความคล้ายคลึงที่เชื่อมโยงเปรียบเทียบกันได้หลายประการ พรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้นประสบความสำเร็จในการกุมอำนาจปกครองจีนแผ่นดินใหญ่ได้ก็เพราะมีความยืดหยุ่นในการยอมรับและร่วมมือกับขบวนการทางสังคมของชาวบ้านรากหญ้าที่มีศักยภาพสูงให้มาช่วยสนับสนุนการปฏิวัติในยุคที่พรรคคอมมิวนิสต์ยังเป็นรองอำนาจรัฐของพรรคก๊กมินตั๋งในทุก ๆ ด้าน แต่ต่อมาเมื่อสามารถสถาปนาตัวเองขึ้นมาเป็นผู้กุมอำนาจรัฐของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้อย่างมั่นคงแล้วก็มีความจำเป็นต้องปรับรูปแบบความสัมพันธ์กับขบวนการทางสังคมที่มีอิทธิพลของศาสนาเหล่านี้ เริ่มจากการสถาปนาความเหนือกว่าในความสัมพันธ์เชิงอำนาจอย่างชัดเจน การลดทอนคุณค่าไปสู่ไสยศาสตร์งมงายและความเชื่อที่มอมเมาประชาชน ไปสู่การตอรองให้เสรีภาพในการนับถือและร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดของพรรคคอมมิวนิสต์ พหุวัฒนธรรมนั้นคือฐานรากแห่งพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะขับเคลื่อนการปฏิวัติให้ประสบความสำเร็จได้ แต่เมื่อปฏิวัติสำเร็จและสามารถสถาปนาพรรคปฏิวัติขึ้นเป็นรัฐบาลและเป็นอำนาจกระแสหลักได้อย่างมั่นคงแล้ว พหุวัฒนธรรมก็จะกลายมาเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐสังคมนิยมเหมาผ้านี่ร้ายแรงที่สุดเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้เราจึงได้เห็นปรากฏการณ์การปราบปรามขบวนการฝ่าหลุนกงอย่างเด็ดขาดและรุนแรงดังที่ได้นำเสนอในกรณีศึกษาของบทความนี้ ความสำเร็จของพรรคคอมมิวนิสต์จีนมาจากความสามารถในการปรับตัวและต่อรองกับขบวนการพหุวัฒนธรรมต่าง ๆ ในขณะเดียวกันภัยที่ท้าทายความมั่นคงของพรรคคอมมิวนิสต์จีนมากที่สุดแม้ในศตวรรษที่ 21 ก็มาจากการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรมนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง/References

- Barbalet, J. (2011). *Religion and the State: A Comparative Sociology*. London: Anthem Press.
- Bao'an xian difangzhi bianzuan weiyuanhui. (1997). *Bao'an xianzhi*. Guangzhou: Guangdongren chubanshe, 1997.
- Cai, S. (1984). "On the Origines of the Gelaohui". In *Modern China*, 10(4).
- Cai, S. (1987). *Zhongguo jindai huidangshi yanjiu*. Beijing: Zhonghua shuju.
- Chang, M. H. (2004). *Falun Gong: End of Days*. New Haven: Yale University Press.
- Chen, Y. (1984). "Zhongguo Minzu Yundong zhi Guoqu yu Jianglai". In *Henan shizhi ziliao*, 6.
- Chesneaux, J. (1965). *Les Sociétés Secrètes en Chine*. Paris: Juliard.
- Davis, Fei-ling. (1971). *Primitive Revolutionaries of China: A Study of Secret Societies in the Late 19th Century*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Duara, P. (1995). *Rescuing History from the Nation: Questioning Narratives of Modern China*. Chicago: University of Chicago Press.
- Duara, P. (1997). "Transnationalism and the Predicament of Sovereignty". *The American Historical Review*, 102(4), 1030-1051.
- Du Bois, & Thomas, D. (2017). *Disturbances in Heaven*. Acton: ANU Press.
- Ebrey, P. B. (2002). *Women and the Family in Chinese History*. New York: Routledge.
- Elegant, R. (1951). *China's Red Masters: Political Biographies of the Chinese Communist Leaders*. New York: Twayne Publishers.
- Helle, H. J. (2017). *China: Promise or threat*. Leiden: Brill.
- Liu, S. (2012). *Contemporary Chinese Political Thought: Debates and Perspectives*. Lexington: University Press of Kentucky.
- Mitter, R. (2004). *A Bitter Revolution: China's Struggle with the Modern World*. Oxford: Oxford University Press.
- Naquin, S. (1976). *Millenarian Rebellion in China: The Eight Trigram Uprising of 1813*. New Haven: Yale University Press.
- Ownby, D. (1995). "The Heaven and Earth Society as Popular Religion". *The Journal of Asian Studies*, 54(4), 1023-1046.
- Ownby, D. (1999). "Chinese Millenarian Traditions: The Formative Age". *The American Historical Review*, 104(5), 1513-1530.

- Ownby, D. (2008). *Falun Gong and the Future of China*. Oxford: Oxford University Press.
- Palmer, D. (2007). *Qigong Fever: Body, Science and Utopia in China*. New York: Columbia University Press.
- Perry, E. (1980). *Rebels and Revolutionaries in North China, 1845-1945*. Stanford: Stanford University Press.
- Perry, E. (1993). *Shanghai on Strike: The Politics of Chinese Labor*. Stanford: Stanford University Press.
- Purbrick, M. (2019). "Patriotic Chinese Triads and Secret Societies: From the Imperial Dynasty to Nationalism and Communism". *Asian Affairs*, 50(3), 305-322.
- Taylor, C. (1992). *Multiculturalism and the Politics of Recognition*. Princeton: Princeton University Press.
- Tong, J. (2002). "Anatomy of Regime Repression in China: Timing, Enforcement Institutions, and Target Selection in Banning the Falungong, July 1999". *Asian Survey*, 42(6), 795-820.
- Schram, S. R. (1966). "Mao Tse-tung and Secret Societies". *The China Quarterly*, 27, 1-13.
- Schram, S. R. (2016). *Mao's Road to Power: Revolutionary Writings, 1912-1949 (v.5 Towards the Second United Front, January 1935-July 1937)*. New York: Routledge.
- Strong, S., & John, S. (1973). "A Post-Cultural Revolution Look at Buddhism". *The China Quarterly*, 54, 321-330.
- Vogel, E. F. (2011). *Deng Xiaoping and the Transformation of China*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wu, J. S. (1975). "Understanding Maoism: A Chinese Philosopher's Critique". *Studies in Soviet Thought*, 15(2), 99-118.
- Yu, D. C. (1971). "Buddhism in Communist China: Demise or Co-existence". *Journal of the American Academy of Religion*, 39(1), 48-61.